

TEATRE

Guies per a la incorporació de
l'Educació per al Desenvolupament
a les Activitats Extraescolars

Guies per a la incorporació de l'Educació per al Desenvolupament en les Activitats Extraescolars

2016

Guies pertanyents al projecte Extraescolars sostenibles: integració de l'agenda 2030 de desenvolupament sostenible en les activitats extraescolars en la Comunitat Valenciana executat amb el suport financer de la Generalitat Valenciana.

Aquesta publicació ha sigut realitzada amb el suport financer de la Generalitat Valenciana. El contingut de la publicació és responsabilitat exclusiva de MUSOL i no reflexa necessàriament la opinió de la Generalitat Valenciana.

Un projecte de

Amb el finançament de

Guies per a la
incorporació de
l'EDUCACIÓ PER AL
DESENVOLUPAMENT
a les Activitats
Extraescolars

ÍNDEX

1. Presentació i Objectius	6
2. MUSOL educa	9
3. Perquè unes guies per a treballar l'Educació per al Desenvolupament en les Activitats Extraescolars?	10
4. Com utilitzar aquestes guies?	12
5. Què és el desenvolupament?	15
6. Aproximant-se a l'Educació per al Desenvolupament	17
7. Conceptes clau de l'Educació per al Desenvolupament	22
8. Educació per al Desenvolupament: ací i allà	29
9. Educant per al Desenvolupament: metodologia i perfils	31
10. Els Objectius de Desenvolupament Sostenible: la nova agenda internacional	36

Presentació i objectius

Fundació MUSOL, Municipalistes per la Solidaritat i l'Enfortiment Institucional és una ONGD independent i sense ànim de lucre que promou el dret a una vida digna i el desenvolupament sostenible de les poblacions més desfavorides per a millorar la seva situació econòmica i social. Té una vocació dirigida al treball amb els ens locals del Sud, amb l'objectiu d'enfortir les capacitats dels actors locals i regionals dels països del sud i el seu paper en el desenvolupament local i regional.

Al llarg dels anys MUSOL ha diversificat la seva acció, des del punt de vista geogràfic i sectorial; no obstant això l'organització reafirma la seva ambició de constituir una referència en el treball amb els ens públics i les organitzacions locals d'Espanya, Àfrica i Amèrica Llatina

Dins del seu àmbit de treball en educació, MUSOL impulsa accions en Educació per al Desenvolupament, entenent aquesta com un enfocament que considera l'educació com un procés dinàmic, interactiu i participatiu, orientat a la formació integral de les persones, la seva conscienciació i comprensió de les causes locals i globals dels problemes del desenvolupament i les desigualtats Nord-Sud, i el seu compromís per a l'acció participativa i transformadora (Hegoa, 2000). Aquesta línia de treball va més enllà de la sensibilització i conscienciació, motivant l'anàlisi i actuació davant les realitats generadores d'injustícia.

Gràcies al suport de de la Generalitat Valenciana, MUSOL impulsa el projecte: "Extraescolars Solidàries: integració dels objectius de desenvolupament sostenible en les activitats extraescolars", que inclou un component de treball en els Centres Educatius dins de l'àmbit de les activitats extraescolars, com un espai privilegiat per a motivar la sensibilització, anàlisi i compromís social.

Les presents guies pretenen informar i capacitar a docents, educadors/es, monitors/es de les activitats extraescolars perquè puguin integrar dins de les mateixes l'Educació per al Desenvolupament, i proporcionar-los els recursos pedagògics i eines necessàries per a la integració dels continguts previstos.

Amb l'objectiu d'incloure l'Educació per al Desenvolupament en les activitats extraescolars, s'han elaborat i desenvolupat guies metodològiques per a set de les matèries més comunes en les activitats extraescolars. Cadascuna d'elles, s'inicia amb una introducció i conceptualització de l'Educació per al Desenvolupament tant a nivell general com de manera específica per a la matèria de treball.

Apostem per una proposta integral, en la qual s'abordin diverses temàtiques, s'ha procurat vincular cadascuna de les matèries amb un eix temàtic relacionat

amb un Dret Humà i els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Perquè l'Educació per al Desenvolupament no es limiti a una o diverses sessions, en cadascuna de les matèries, es proposen diferents activitats per a diversos continguts a ser incorporats en la programació habitual de cada activitat.

Matèria	Drets i ODS Vinculats	Continguts
Foment a la Lectura	<ul style="list-style-type: none"> • Dret a l'Educació • Diversitat cultural • ODS 4 Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tots 	<ul style="list-style-type: none"> • Comprensió lectora • Vocabulari • Escripura creativa
Noves Tecnologies de la Informació i la Comunicació	<ul style="list-style-type: none"> • Dret a la Comunicació i la Tecnologia • Ciutadania global • ODS 9 Construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació 	<ul style="list-style-type: none"> • Navegació per Internet • Maneig de paquets ofimàtics • Correu electrònic, mapes virtuals i plataformes colaboratives • Continguts multimèdia
Anglès	<ul style="list-style-type: none"> • Dret a la llibertat d'expressió • Interculturalitat • ODS 3 Garantitzar una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tots 	<ul style="list-style-type: none"> • Comprensió lectora • Expressió oral • Vocabulari • Expressió escrita
Esports	<ul style="list-style-type: none"> • Dret a la Salut • Construcció de la Pau • Inclusió social • ODS 3 Garantitzar una vida saludable i promoure el benestar per a tots a totes les edats 	<ul style="list-style-type: none"> • Jocs preesportius • Habilitats motrius • Motricitat bàsica • Esquema corporal
Arts Plàstiques	<ul style="list-style-type: none"> • Dret al Medi Ambient Sa • Drets dels pobles indígenes • Diversitat cultural • ODS 13 Acció pel Clima i altres 	<ul style="list-style-type: none"> • Collage i mosaics • Pintura • Reciclatge • Escultura i modelatge

Teatre	<ul style="list-style-type: none"> • Equitat de Gènere • Resolució pacífica de conflictes • El ODS 5 Aconseguir la igualtat entre els gèneres i apoderar a totes les dones i xiquetes 	<ul style="list-style-type: none"> • Expressió corporal • Veu: projecció i vocalització • Improvisació • Desenvolupament de personatges
Música	<ul style="list-style-type: none"> • Dret a la Cultura • Diversitat de la Cultura • Cultura de la sostenibilitat en els ODS 	<ul style="list-style-type: none"> • Composició • Ritme • Danses i balls • Construcció de instruments musicals

A més, **les set guies** incorporaran l'enfocament de Drets, interculturalitat, equitat, inclusió social i sostenibilitat ambiental en les matèries de treball, com a criteris fonamentals per a la construcció d'una ciutadania activa i compromesa amb les realitats injustes a nivell global, buscant generar consciència crítica i solidària.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

MUSOL educa

Entenent que les problemàtiques que generen situacions d'injustícia tenen el seu origen en aspectes estructurals que han de ser tractats de manera integral, MUSOL ha desenvolupat una línia de treball centrada específicament en l'Educació per a la Ciutadania Global, sota el títol MUSOL educa.

En aquest eix estratègic, s'han determinat quatre sectors per a l'acció, a partir de l'experiència de MUSOL en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament i la investigació:

- Sensibilitzar, formar, educar i mobilitzar als polítics, els funcionaris i el personal laboral de les administracions locals i autonòmiques per a la promoció de la cooperació descentralitzada i la millora de la seua eficàcia i qualitat.
- Sensibilitzar, formar, educar i mobilitzar els ens locals i autonòmics espanyols i europeus per a posar en valor el seu potencial per a l'educació per al desenvolupament
- Introduir l'educació per al desenvolupament en espais del sector educatiu i del sector privat on aquesta temàtica es troba absent o poc consolidada
- Desenvolupar les sinergies i coincidències de l'educació per a la ciutadania global i les temàtiques de major rellevància en el context nacional i internacional, entre altres l'educació ambiental, la interculturalitat i la prevenció del discurs de l'odi.

Per a això, MUSOL desenvolupa campanyes de sensibilització social amb la finalitat de conscienciar a la societat espanyola sobre les causes de les desigualtats socials i la situació actual dels països en vies de desenvolupament, fomentant actituds solidàries i accions en matèria de cooperació per al desenvolupament i el codesenvolupament.

Les iniciatives i accions de Sensibilització i Educació per al Desenvolupament han permès transmetre a la societat espanyola valors i coneixements imprescindibles per a entendre la complexitat que perjudica el desenvolupament dels països més pobres i per a construir un concepte de ciutadania global solidària i compromesa.

MUSOL compta amb materials i experiència en Educació per al Desenvolupament i aborda el sector educatiu pel seu potencial multiplicador i el seu rol clau en el foment de valors en xiquets/es, joves i adults per a treballar en aquest sector prioritari, on l'educació per a la ciutadania global no haja sigut abordada adequadament.

Perquè unes guies per a treballar l'Educació per al Desenvolupament en Activitats Extraescolars?

¿ Què significa educar enmig de les agudes i doloroses transformacions

que estan vivint les nostres societats?

El pedagog brasiler Paulo Freire ens contesta dient que l'educació

vertadera és praxi, reflexió i acció de l'home sobre el món per a transformar-lo. Ell ens

parla que l'educació és un acte

d'amor, de coratge; és una pràctica de la

llibertat dirigida cap a la realitat, a la qual

no es tem; més aviat busca transformar-la per solidaritat, per esperit fraternal

Educació com a pràctica de la llibertat, Paulo Freire].

Des de l'anàlisi i reflexió de l'educació com a pràctica per a la llibertat i per a la transformació del món, el procés educatiu s'orienta cap a una educació promovedora del pensament crític, anant molt més enllà de la transmissió de coneixements i informació reglats. Des d'aquesta perspectiva, l'educació supera les fronteres institucionals i es poden identificar diferents àmbits de formació en el dia a dia dels diferents contextos socials. Per tant, es crea la necessitat de vincular aquests contextos (polítics, culturals, socials, econòmics) a una educació alternativa que, incorporant aspectes com l'oci o el temps lliure, no oblide el seu paper crucial en la formació d'una ciutadania global.

En aquest aspecte les activitats extraescolars, com a activitats enfocades al ensenyament-aprenentatge de manera creativa i pràctica, es constitueixen com un espai privilegiat per a analitzar la realitat global, tant pròxima com llunyana, des de la experiència personal i grupal. De fet, és en aquesta quotidianitat on el vincle entre la teoria i la pràctica es fa més evident. Diàriament prenem decisions sobre el nostre consum, participació ciutadana o relacions socials, decisions que tenen conseqüències immediates en la realitat que ens envolta i que, per tant, necessiten d'una anàlisi prèvia. Les activitats extraescolars permeten als i les participants, acostar-se a la realitat d'una forma més lliure, sense els

coneixements i experiències, que van configurant la manera de veure el món i situar-se davant la seua complexitat.

Les activitats extraescolars es treballen en l'entorn escolar, estant directament relacionades amb l'educació. Són programades pels propis centres educatius, desenvolupant-se tant dins com fora de l'horari acadèmic. Tanmateix, això no vol dir que no siguin activitats programades i planificades, que persegueixen objectius educatius. Són espais en els quals es poden promoure aprenentatges valuosos i significatius sota metodologies alternatives, lúdic-formatives, dinàmiques, participatives i riques en valors transversals. Aquests valors han d'anar de la mà d'una investigació social, política i econòmica que continuament analitze les causes i efectes de les injustícies i propose llits de difusió i coneixement social de les realitats actuals. Així l'educació es convertirà en una eina per a la transformació de la realitat i per al desenvolupament.

A què ens referim amb Educació per al Desenvolupament?

L'Estratègia d'Educació per al Desenvolupament de la Cooperació Espanyola (AECID 2007) la defineix com un "Procés educatiu (formal, no formal i informal) constant encaminat, a través de coneixements, actituds i valors, a promoure una ciutadania global generadora d'una cultura de la solidaritat compromesa en la lluita contra la pobresa i l'exclusió, així com amb la promoció del desenvolupament humà i sostenible". No obstant això, l'Educació per al Desenvolupament és un concepte en constant evolució i no exempt de debat per l'impacte polític, social i fins i tot ideològic que pot arribar a aconseguir.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares y Manuel Molinés.

Com utilitzar aquestes guies?

L'objectiu d'aquestes guies no és substituir la programació habitual que s'aplica en les activitats extraescolars. Aquest document pretén oferir orientacions i eines perquè l'Educació per al Desenvolupament s'integre dins de les programacions ja establides de manera que, progressivament, s'aconsegueixi incorporar la construcció d'una ciutadania global i solidària en les diverses dimensions educatives.

El paper de l'educador/a és clau en aquest procés. L'aportació que l'agent d'Educació per al Desenvolupament ha d'incorporar des de la seua formació i experiència vital, és fonamental per a garantir realment el canvi que es pretén en els i les participants. De tal manera, es proposa que aquestes guies siguin un acompanyament durant tot el període de la activitat, podent trobar en elles un suport al llarg de les diverses temàtiques treballades.

Estructura de les guies

En una primera part, la present guia ofereix algunes idees i conceptes per a comprendre l'Educació per al Desenvolupament, partint de la pregunta Què és el Desenvolupament? i continuant amb algunes aproximacions a l'Educació al Desenvolupament.

Posteriorment es comparteixen alguns conceptes clau que l'agent d'Educació per al Desenvolupament ha de manejar en la seua labor educativa així com certes línies transversals que acompanyen a aquest concepte, i que permeten l'aplicació del mateix punt per a tractar temes de caràcter global dirigits a les relacions Nord-Sud com a situacions d'actualitat a nivell local (interculturalitat, cultura de pau, inclusió, equitat...)

A continuació s'exposa un enfocament metodològic per a ser aplicat en l'Educació per al Desenvolupament, que facilita la implementació de les guies en cada matèria de treball. De la mateixa manera, es comparteixen algunes pistes sobre el paper de l'educador/a d'Educació per al Desenvolupament en el canvi social.

Per a finalitzar la primera part, es fa un repàs als Objectius de Desenvolupament Sostenible, que regeixen l'Agenda Internacional per al Desenvolupament i que estaran presents en les activitats proposades

En una segona part s'ofereixen algunes eines didàctiques per a la incorporació de l'Educació per al Desenvolupament en les activitats extraescolars. Es troben organitzades per continguts recollits en les programacions ja establides, amb la finalitat de facilitar la inclusió de les mateixes dins de l'habitual dinàmica de cada activitat

Cada proposta d'activitat està organitzada de la següent manera:

- **Introducció**, que permet a l'educador/a centrar temàticament l'activitat així com poder presentar-li-la als i les participants.
- **Objectius** a treballar en l'activitat, normalment centrats en un concepte inclòs en el contingut de treball, un concepte vinculat al desenvolupament i un vincle entre l'activitat i el canvi social.
- **Materials** de treball necessaris, incloent Fitxes de Treball.
- **Destinataris** recomanats per a l'activitat, com una orientació per a la seua aplicació didàctica.
- **Desenvolupament de l'Activitat**, realitzant una explicació d'aquesta.
- **Duració** estimada segons la posada en pràctica de l'activitat
- **Variants** proposades per a dinamitzar l'activitat o adaptar-la a altres grups de destinataris.
- **Preguntes per a la Reflexió**, que contribuïsquen a analitzar el treballat en l'activitat
- **Conclusions**, com a pistes o claus per al tancament de l'activitat.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Com a proposta pedagògica per a integrar l'Educació per al Desenvolupament en l'Activitat Extraescolar, es suggereix que, en el marc d'un contingut treballat dins de la programació de la activitat, el educador/a incorpore activitats proposades en aquestes guies de treball.

Es començaria la mateixa amb una breu presentació de la temàtica, orientant-se en la introducció oferida en cada activitat. Després del desenvolupament d'aquesta, es recomana dedicar uns minuts a debatre i reflexionar en grup, orientant la conversa amb les preguntes proposades. És important que, abans de finalitzar, l'educador/a rescate algunes idees clau, podent recolzar-se en les conclusions incloses al final de cada activitat proposada.

És fonamental aclarir que aquestes guies no pretenen constituir-se com a fulls de ruta estrictes sinó com una proposta per a l'orientació i integració de l'Educació per al Desenvolupament en les Activitats Extraescolars. De tal manera, les guies pretenen ser una eina oberta i innovadora per a donar resposta a la necessitat de disposar de recursos pràctics per a la integració de la Educació per al Desenvolupament en cada matèria extraescolar. Cada agent implicat podrà, a partir de la seua experiència i coneixements i recolzant-se en unes altres iniciatives reeixides en aquesta temàtica, realitzar variacions i adaptacions de les activitats a la realitat del grup de treball i el context en el qual es desenvolupe.

Sens dubte, acompanyar a xiquets, xiquetes i joves en el seu procés educatiu per a la construcció d'una ciutadania global sensible als problemes i realitats d'injustícia és un repte apassionant. Els educadors/es implicats/des no sols tenen a la seua mà la possibilitat d'oferir la seua experiència i coneixements en un àmbit formatiu sinó també contribuir a la construcció d'un món més just i solidari. Aquestes guies pretenen contribuir a la transformació social i a la innovació en l'Educació per al Desenvolupament dins de l'àmbit de les activitats Extraescolars, un repte en el qual tots i totes tenim molt a aportar.

14 Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Què es el desenvolupament?

Al llarg d'aquesta guia abordarem el treball en Educació per al Desenvolupament i proporcionarem algunes eines per a incorporar-lo en les activitats extraescolars. Però prèviament és necessari fer-nos la pregunta Què és el Desenvolupament? En què consisteix aqueixa situació ideal a la qual volem contribuir a través de les nostres accions educatives?

El debat sobre el concepte de desenvolupament es remunta als propis orígens de la humanitat i està estretament vinculat a la realitat particular de la persona o col·lectiu que intenta respondre a aquesta pregunta.

Des d'un punt de vista merament econòmic, el Desenvolupament consisteix en el creixement i increment del nivell d'ingressos a l'una que es redueixen les pèrdues, obtenint millors beneficis. Encara són moltes les persones i institucions que mantenen aquesta concepció del Desenvolupament, fins i tot en el context de la lluita contra la pobresa.

No obstant això, la història ha demostrat com un augment de la riquesa no necessàriament millora la vida d'una societat en el seu conjunt. És per això que l'Organització de Nacions Unides va incorporar el concepte de Desenvolupament Humà, per a referir-se a un desenvolupament centrat en les persones, especialment en aquelles en situació de vulnerabilitat. El Desenvolupament Humà comprèn no sols aspectes econòmics sinó també socials o culturals, a l'una que inclou el concepte de necessitats bàsiques satisfetes com un component essencial del Desenvolupament. De tal manera, el Desenvolupament Humà no sols s'aconsegueix augmentant la renda econòmica sinó que és fonamental garantir l'educació, salut, equitat entre homes i dones, accés a l'habitatge i altres drets bàsics per a poder parlar d'una situació ideal de desenvolupament.

A pesar de l'enfocament centrat en les persones, no podem obviar la necessitat d'un medi ambient sa com a element necessari per a garantir les necessitats bàsiques de les persones. És per això que actualment el concepte s'amplia a **Desenvolupament Humà Sostenible**, incloent un enfocament ambiental que permeta mantindre la cobertura de les necessitats bàsiques al llarg del temps.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés

La Cooperació al Desenvolupament es conforma com el conjunt d'accions, tant des de l'àmbit públic com privat, dirigides a garantir el Desenvolupament Humà Sostenible en aquells contextos en els quals per motius històrics, econòmics, socials, ambientals o estructurals no s'ha aconseguit. Aquest concepte no té una definició única, ajustada i completa, vàlida per a tot temps i lloc. La Cooperació al Desenvolupament s'ha anat carregant i descarregant de continguts al llarg del temps, d'acord amb el pensament i els valors dominants sobre el desenvolupament i al sentit de corresponsabilitat d'uns països respecte a uns altres, per la qual cosa cal conèixer la seua evolució per a comprendre el seu significat a cada moment. El contingut de la Cooperació al Desenvolupament està vinculat a les prioritats que s'estableixen sobre el desenvolupament per part d'alguns governs, ONGD i societat civil, estant en constant evolució, adaptant-se en cada temps i lloc al desenvolupament global.

Aproximant-se a l'Educació per al Desenvolupament

En un món cada vegada més canviant i complex, és necessari comptar amb una ciutadania activa, compromesa, informada i amb capacitat de pensament crític davant els diversos fenòmens polítics, socials, ambientals i culturals que ens afecten individual i col·lectivament. És per això que l'Educació per al Desenvolupament cobra un paper cada vegada més fonamental en tots els sistemes educatius, formals, no formals o informals, fomentant processos de canvi de les estructures generadores d'injustícia.

Què és l'Educació per al Desenvolupament?

L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) proposa una definició que no sols engloba als xiquets, xiquetes i joves sinó a tota la ciutadania, entenent l'Educació per al Desenvolupament com un procés educatiu (formal, no formal i informal) constant encaminat, a través de coneixements, actituds i valors, a promoure una ciutadania global generadora d'una cultura de la solidaritat compromesa en la lluita contra la pobresa i l'exclusió, així com amb la promoció del desenvolupament humà i sostenible (Estratègia d'Educació per al desenvolupament de la Cooperació espanyola, Ortega 2007).

De tal manera, l'Educació per al Desenvolupament contribueix a entendre el funcionament d'un món globalitzat, en el qual es produeixen situacions injustes, fomentant una actitud crítica davant les relacions econòmiques, polítiques, socials, culturals i ambientals entre els països del Nord-Centre i els del Sud-Perifèria a partir de principis de justícia social, solidaritat i equitat. De la mateixa manera, a través de l'Educació per al Desenvolupament han d'establir-se mecanismes per a conèixer les causes de les realitats d'injustícia, pobresa i inequitat animant al compromís actiu pel canvi, des del local cap al global.

EN DESENVOLUPAMENT? DEL SUD? PERIFÈRIA?

En l'àmbit del desenvolupament s'utilitzen diverses denominacions per a referir-se a aquells països que presenten índexs de desenvolupament inferiors a l'esperat. Si bé el terme Tercer Món va ser utilitzat durant molt de temps per a referir-se a aquells països que se situaven fora de les opcions Capitalista-Socialista, actualment el terme en vies de desenvolupament és el més acceptat.

En l'àmbit de la cooperació, són habituals els termes Països del Sud i Països del Nord, encara que no sempre és encertat perquè trobem molts casos en el qual la relació Sud-Pobresa i Nord-Riquesa no es correspon (com el cas d' Austràlia o dels països d'Europa de l'Est).

Des d'una òptica política, pot trobar-se la utilització dels termes Centre-Perifèria, per a referir-se a aquells països amb major influència en la presa de decisions polítiques i econòmiques a nivell mundial, per la qual cosa se situen en el Centre, en relació a aquells països la influència dels quals està més limitada, situant-se en la Perifèria

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

L'Educació per al Desenvolupament és...

L'Educació per al Desenvolupament no és...

Un procés

L'Educació per al Desenvolupament és un viatge continu més que una progressió predeterminada. Quan pren aspectes puntuals els analitza pel sentit que adquireixen dins de processos més amplis. Quan investiga o realitza formació ho fa de manera progressiva, donant lloc a una educació interactiva basada en la reflexió permanent. Els dubtes, el coneixement i l'experimentació prolongada permeten modificar concepcions errònies

Una acció aïllada

Donada la complexitat dels temes que aborda i la continuïtat d'aquests en el temps, tota acció educativa aïllada o descontextualitzada contradiu els principis de l'Educació per al Desenvolupament. Es torna una proposta mecànica que no permet la interacció, ni la comprensió, ni l'adquisició dels coneixements. No serveix per a modificar idees prèvies.

Complexa

Els temes abordats són complexos en si mateixos (política, economia, cultura, ètica). Cada element ha de ser examinat en profunditat i des de diferents perspectives. Cal conèixer i ponderar, matisar.

Simplificadora

La realitat complexa i contradictòria, no pot ni ha de ser presentada en termes simplistes. Cal evitar les respostes afanyades o mecanicistes.

Controvertida

L'Educació per al Desenvolupament tracta temes controvertits i els sotmet a estudi, anàlisi, debat i a propostes d'intervenció. Per a molts d'ells hi ha més d'una resposta. Per a uns altres cal admetre que, de moment, la solució s'ignora. Les contradiccions i conflictes poden sorgir de les diferents perspectives culturals, de les diferents interpretacions de la història, de falta de coneixements, de xoc entre diferents escales de valors, etc.

Monolítica

L'Educació per al Desenvolupament no predica certeses eternes. Es basa en la seua flexibilitat, en la seua capacitat reflexiva, en l'intercanvi d'opinions. Els seus pressupostos han d'estar sotmesos a constant revisió. No són rígids ni inqüestionables. És irrenunciable fugir del maniqueisme reduccionista, de les conseqüències sense matisos. No es poden acceptar arguments sense fonamentació, ni fer oïdes sordes a interpretacions diferents de les pròpies

Sobre el món

Les diferents dimensions del desenvolupament afecten a tots els països, regions, cultures i éssers humans del planeta. L'Educació per al Desenvolupament s'ocupa de buscar les connexions entre els fenòmens, de donar una visió holística i de mostrar les influències mútues entre el local i el global.

Sols sobre el Sud

El mal desenvolupament no és només qüestió del Sud ni es fa comprensible sense la inclusió del Nord i del seu paper en l'empobriment del Sud. És inacceptable presentar la pobresa, la violència, la corrupció com a producte exclusivament endogen del Sud. Això suposaria negar les interdependències, la desigualtat del poder, etc.

Diagnòstics i propostes

L'Educació per al Desenvolupament és una Mirada aguda sobre la realitat. Observa i analitza els problemes per a proposar solucions, per a mostrar els aspectes positius. Intenta elaborar propostes alternatives que afavorisquen perspectives de futur amb la finalitat de respectar la diversitat, facilitar la convivència, la comprensió, l'empatia i la participació de les persones en processos de desenvolupament humà i d'extensió de la justícia social

Només sobre problemes

Per ser el desenvolupament una qüestió tan complexa i contradictòria, és simplificador i contraproductiu enunciar-lo només en forma de problemes, insistint en els seus aspectes catastròfics i més commovedors. Això suposa un punt de vista pròxim al determinisme. Pot promoure el pessimisme, la indiferència; resultats oposats als quals pretén l'Educació per al Desenvolupament.

Font. Adaptación de Birmingham, 1994, citada en La Educación para el Desarrollo, Hegoa 2005

Quins són els àmbits de l'Educació per al Desenvolupament?

L'Educació per al Desenvolupament es pot dur a terme des de diversos àmbits.

- **En l'Educació Formal**, a través de la integració de l'Educació per al Desenvolupament de les programacions educatius vigents.
- **En l'Educació no Formal**, a través d'accions específiques o integrant-se en diverses activitats: formació, debat, anàlisi social...
- **En l'Educació Informal**, a través de la sensibilització i acció social per mitjà de campanyes divulgatives, mitjans de comunicació, activitats lúdiques...

Quines dimensions podem identificar en el marc l'Educació per al Desenvolupament?

Podem distingir diverses dimensions que, en major o menor grau, es treballen en totes les iniciatives d'Educació per al Desenvolupament

- **Sensibilització Social**, com el conjunt d'accions dirigides a la presa de consciència a través de la transmissió d'informació. La sensibilització resulta fonamental en els primers contactes amb les realitats d'injustícia. Actualment, la sensibilització es pot dur a terme mitjançant metodologies diverses, des de les tradicionals conferències o testimoniatges, fins a les campanyes mediàtiques utilitzant les noves tecnologies, passant per un ampli ventall com a tallers, activitats lúdiques, xarxes de treball, converses...
- **Formació sobre el Desenvolupament**, com a processos educatius estructurats que busquen, a través de metodologies educatives, generar competències tant en coneixements, accions i actituds a públics concrets, amb la finalitat de fomentar l'anàlisi crítica. Aquesta formació pot integrar-se en altres processos formatius ja definits (com a programacions educatives) o dur-se a terme de manera independent. És important destacar que la Formació sobre el Desenvolupament no sols es basa en la transmissió de coneixements sinó també en la generació d'actituds personals que animen a l'acció.
- **Investigació per al desenvolupament**, com un element fonamental per a analitzar de manera profunda les problemàtiques del desenvolupament i la injustícia, motivant la gestió del coneixement i proposant línies d'acció. La seva metodologia ha de basar-se en la investigació social per a garantir cert rigor científic.
- **Mobilització i Acció Social**, com una conseqüència de les dimensions anteriors. La participació activa de la ciutadania i el seu protagonisme en la lluita contra la injustícia i la defensa del desenvolupament i els drets humans, s'expressa en àmbits i formes diverses, en diversos graus d'organització.

. Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

ALTRES VARIANTS DE L'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

A través de l'aplicació de metodologies d'Educació per al Desenvolupament en diversos contextos, han sorgit algunes variants que aporten concepcions especials als processos educatius

- **L'Educació per al Desenvolupament Sostenible** va ser promoguda per la UNESCO durant els anys 2004 a 2014, incloent la sostenibilitat ambiental en les seues iniciatives
- **La Comunicació per al Desenvolupament** és conseqüència de la incorporació dels principis de l'Educació per al Desenvolupament a l'àmbit de la comunicació social. A través de diverses metodologies, es busca el canvi social a partir dels processos comunicatius en diversos nivells i direccions.
- **L'Educació per a la Pau** emfatitza en els processos de construcció de pau i reducció de violència, en contextos i temàtiques específiques.
- **L'Educació per a la Salut** ha evolucionat més enllà dels aspectes referents a la salut física, incorporant elements de l'Educació per al Desenvolupament i l'Educació per a la Pau.

Conceptes clau de l'Educació per al Desenvolupament

L'Educació per al Desenvolupament es basa en una sèrie de conceptes clau que ofereixen diferents enfocaments per al tractament educatiu d'un tema o realitat concreta. Els processos d'Educació per al Desenvolupament requereixen l'aplicació de l'enfocament que aquests conceptes ofereixen. Tots els fets socials, des del més local al global, poden analitzar-se des d'aquesta òptica.

Interdependència

La interdependència és una característica bàsica de totes les formes de relacions humanes des de la família o l'escola a les dinàmiques internacionals. La supervivència i el desenvolupament individual i col·lectiu, estan basats en la dependència d'altres persones. De la mateixa manera, els éssers humans depenem del medi ambient.

Davant l'escenari de la globalització, la interdependència es fa més evident, tant per a fenòmens positius (com la cooperació internacional) com a negatius (desplaçaments forçats).

Alguns exemples d'interdependència són:

- **El Canvi Climàtic**, com un efecte produït per diversos factors en els quals les accions d'una part del planeta impacten, de forma més intensa, en unes altres.
- **La Crisi Econòmica**, com a resultat de decisions preses a partir d'interessos particulars.
- **La Pobresa**, no sols com la falta de recursos econòmics sinó com la desigualtat i la distribució inequitable d'aquests.

Imatges i Percepcions

La necessitat de comprendre que després de les imatges s'amaguen missatges particulars oferits per l'emissor, resulta fonamental per a una anàlisi crítica d'aquestes. Això aplica no sols a l'àmbit visual, sinó també a les diverses comunicacions i imaginaris oferits des de diverses fonts.

En aquest sentit, resulta necessari impulsar processos d'alfabetització visual que contribuïsqen a generar eines per a contrarestar els efectes de les imatges preconcebudes i reduir els prejudicis.

Alguns exemples d'abordatge són:

- **L'Educació Multicultural i per a la Diversitat**, com un element clau per a fomentar una anàlisi crítica de la realitat, superant prejudicis.
- **Els exercicis de Contrapublicitat**, analitzant les iniciatives basades en el màrqueting proposant una comunicació inclusiva i de qualitat, lluny del sensacionalisme i els biaixos ideològics.

Justícia Social

La Justícia Social proposa models d'igualtat d'oportunitats i drets humans, més enllà del concepte de justícia tradicional o legal. L'objectiu fonamental de la Justícia Social, cerca el desenvolupament de les potencialitats de totes les persones, en contextos socials d'equitat i pau.

Resulta fonamental potenciar el concepte d'universalitat de la Justícia Social. Per a això, l'enfocament de Drets Humans proporciona un marc conceptual ampli per al seu abordatge, tant des de l'àmbit dels Drets Civils i Polítics com dels Drets Econòmics, Socials, Culturals i Ambientals. A més, el concepte de Justícia Social s'ha vist ampliat en els últims anys pels anomenats Drets de Tercera Generació, Incloent Drets Col·lectius, completant el que tradicionalment es va denominar Educació en Valors.

És necessari fomentar la concepció de evitabilitat de les injustícies, comprenent que les mateixes són fruit de desajustaments en les relacions humanes a diversos nivells (polítics, econòmics, socials...), davant els quals han de prendre's mesures per a millorar aquestes situacions, fugint de l'inconformisme, la passivitat o la resignació.

Existeixen alguns casos de Justícia Social que requereixen una atenció especial:

- **Justícia de Gènere:** entenent que aconseguir la justícia de gènere és un pas més enllà de l'equitat i la igualtat de gènere. Justícia de Gènere implica que els Estats assumeixen la seua responsabilitat i rendeixen comptes sobre les accions desenvolupades per a aconseguir la igualtat de gènere entre dones i homes i erradicar les relacions desiguals de poder entre tots dos.
- **Justícia Climàtica,** com una comprensió de què disposar d'un Clima adequat per a la vida i la producció d'aliments és un dret, exigible i universal.

Canvi i Futur

Comprendre que la situació actual és producte de la trajectòria duta a terme en el passat, i que les nostres accions influiran en el futur, resulta fonamental per a un enteniment de les realitats d'injustícia així com per a proposar accions de canvi social, sota una lògica d'Educació Crítica.

És necessari adonar-se que el futur no està predeterminat, sinó que una ciutadania activa pot corregir els errors del passat, modificar el present i contribuir a un futur diferent.

En aquest àmbit, és interessant prestar especial atenció en alguns punts com:

- **Sostenibilitat Ambiental**, analitzant com les nostres accions actuals impacten directament en el futur pròxim.
- **Deute Històric**, entenent com les accions del passat van generar dinàmiques injustes que van beneficiar a certes societats en perjudici d'unes altres.

L'ALFABETITZACIÓ VISUAL

L'alfabetització visual és l'habilitat per a construir opinions i consciència personal a través d'imatges visuals. Per a això, la persona destinatària posa en pràctica les seves capacitats d'exploració, anàlisi crítica i reflexió.

Aquesta alfabetització es basa en la capacitat per a interpretar missatges visuals i construir judicis de valor a partir d'ells, generant un posicionament davant les realitats de l'entorn. De tal manera, a través d'imatges, podem transmetre conceptes i emocions, proporcionant inputs per a l'anàlisi crítica.

L'alfabetització visual és, en definitiva "una pedagogia capaç de educar l'ull i traure-li punta incisiva, capaç d'afinar-lo perquè penetre més enllà de les aparences, de diversificar-lo perquè enriqueixi les nostres maneres de veure i de sacsejar-lo perquè vole més alt, se sorprenga i gaudi de la sensibilitat quotidiana" Errázurriz, Luis, Sensibilitat estètica. Un desafiament pendent en l'educació xilena (2006).

La Contrapublicitat és una aplicació de l'Alfabetització Visual en la Sensibilització Social a través de les imatges. Font: www.letra.org

Resolució de Conflictes

Assumir que els conflictes són part natural de les relacions humanes és un principi bàsic en l'Educació per al Desenvolupament. Conflictes no és sinònim de Violència, sinó que aquesta és una de les moltes respostes al Conflictes. Treballar en la resolució pacífica de conflictes és un element fonamental en les activitats entorn del desenvolupament. Analitzar diverses maneres de resoldre conflictes contribueix no sols a generar ambients saludables sinó a comprendre diverses realitats de l'entorn pròxim i llunyà i proposar alternatives a les mateixes des dels propis àmbits d'actuació.

L'enfocament Resolució Pacífica de Conflictes no solament respon als ambients propers (família, escola...) o als anomenats Conflictes Armats, també pot aplicar-se a altres situacions com:

- **Anàlisi dels fenòmens migratoris**, apostant per iniciatives inclusives que fomenten les Cultures de l'Hospitalitat i Drets de les persones migrants.
- **Reflexió sobre els mercats internacionals**, per exemple en l'àmbit dels aliments, comprenent com els beneficis econòmics no poden sobreposar als drets fonamentals.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares y Manuel Molinés.

Ciutadania Global

El concepte de ciutadania global té els seus orígens en el dret cosmopolita, entenent-se com la capacitat per a participar i ser sentit en les comunitats polítiques, en condicions de diàleg sense restriccions artificials i límits.

Segons Martha Nussbaum, és cosmopolita aquella persona compromesa amb tota la comunitat d'éssers humans. De tal manera, destaca quatre raons per a impulsar la ciutadania global.

D'una banda, l'educació cosmopolita ens permet aprendre més sobre nosaltres mateixos, analitzant les nostres pròpies accions des d'una mirada global. De la

mateixa manera, avancem resolent problemes globals que requereixen la cooperació internacional, pel que es fa necessari un coneixement sobre la realitat mundial del planeta. L'autora, també planteja que, a través de la ciutadania global, reconeixem obligacions morals amb la resta del món que són reals i d'una altra manera passarien desapercibudes així com elaborem arguments sòlids i coherents basats en les distincions que estem disposats a defensar, promovent el compromís personal i col·lectiu.

En assumir el nostre paper en el marc de la ciutadania global, podem disposar de nous panorames per a analitzar problemàtiques globals des de la nostra òptica local:

- El repte del Canvi Climàtic és, possiblement, un dels aspectes globals que requereix accions locals específiques, sota la premissa d'una ciutadania global.
- Les situacions d'injustícia generades per les **regles del comerç internacional** han d'afrontar-se des d'una lògica global, en la que totes les persones estem involucrades.

Interculturalitat i Diversitat

La diversitat ha sigut una tònica general en la història de la nostra societat encara que no sempre assumida com la riquesa social que suposa. Els fenòmens migratoris, especialment iniciats en la segona meitat del segle XX, han modificat substancialment les característiques culturals de les nostres societats.

Davant la diversitat de cultures, cosmovisions, ideologies o creences que presenten les nostres societats, és necessari assumir posicions que, més enllà de la convivència pacífica de les diverses cultures que ofereix l'enfocament de multiculturalitat podem, des del respecte i posada en valor de les cultures, impulsar dinàmiques d'intercanvi i enriquiment mutu.

La diversitat actual ofereix una possibilitat per al creixement personal i comunitari, l'aprenentatge i l'establiment de models socials equitatius, respectuosos i generadors de pau i convivència. Aquest enfocament no solament aconsegueix la diversitat en termes culturals, les diferents maneres d'entendre el món, d'orientació sexual, de creences, de capacitats o de posicions ideològiques són una possibilitat per a continuar construint un món més just i equitatiu al qual totes les persones poden contribuir.

- Els nous models socials que genera la recepció i acolliment de persones migrants són possibilitats per a treballar la interculturalitat i la gestió de la diversitat.
- La inclusió de persones amb discapacitat en les nostres dinàmiques educatives afavoreix models de respecte i participació equitativa.

Globalització i Interdependència

El desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació ha permès generar ponts entre societats diverses. L'expansió dels mitjans de comunicació i, especialment, la instal·lació de punts d'accés a internet, s'ha constituït com una autèntica revolució en diferents àmbits com el econòmic, el social, el polític i, sobretot, el cultural.

Aquesta interconnexió entre persones que geogràficament es troben allunyades, ha permès intercanvis de tota mena, afavorint la visió global del món començant amb els diversos processos locals són interdependents entre si. Tant en un sentit positiu com negatiu, les actituds personals, les accions puntuals o les dinàmiques socials generen efecte i són al seu torn influenciades, per altres processos generats en diferents llocs del planeta.

No obstant això, el ventall de possibilitats que ofereixen aquests canals virtuals d'intercanvi també ha servit per a generar dinàmiques per a homogeneïtzar les societats, cap a models basats en el consum. De tal manera, el fenomen de la Globalització busca establir patrons culturals únics, que afavorisquen als grans interessos econòmics mundials en detriment de les cultures locals. Aquest canvi cultural no sols afecta a aspectes d'índole econòmica, sinó també social, modificant els patrons característics de les societats.

Els processos educatius han d'acompanyar aquesta nova realitat de interconnexió i interdependència, amb la finalitat d'aprofitar els aprenentatges que ofereix aquest nou escenari però gestionant adequadament la informació obtinguda, permetent un equilibri entre ser un "ciutadà del món" i la salvaguarda dels valors i cultures locals.

- Analitzar els nostres patrons de consum, així com les tendències o modes, és una bona possibilitat per a comprovar fins a quin punt estem influenciades per la cultura única que ens ofereix el model de la Globalització.
- Desenvolupar accions per a conèixer més les tradicions locals facilita la posada en valor de models culturals i socials dels quals extraure aprenentatges i maneres d'entendre l'entorn que ens envolta.

Ajuda al Desenvolupament i Solidaritat Internacional

L'Ajuda al Desenvolupament s'ha constituït com una eina essencial per a donar suport als processos de canvi als països més empobrits, a través de la facilitació de desemborsaments econòmics, tant en forma de donacions com de crèdits en condicions favorables. En 1980, 22 dels països més rics es van comprometre a destinar el 0.7% del seu Producte Nacional Brut a aquest efecte, encara que actualment només cinc països han aconseguit aquesta meta (Dinamarca, Països Baixos, Luxemburg, Noruega i Suècia) estant la resta de països entorn del 0.3%.

Parlem d'Ajuda Oficial al Desenvolupament quan prové d'entitats públiques, tant centrals com descentralitzades (en el cas d'Espanya, l'Ajuda al Desenvolupament provinent de Comunitats Autònomes o Ajuntaments es denomina Cooperació Descentralitzada).

Si bé l'Ajuda Oficial és la que més recursos maneja, les ONGD tenen un paper clau no sols en la gestió de recursos privats sinó també en la motivació i promoció de la Solidaritat Internacional. És en aquest sentit en el qual les organitzacions presenten un valor afegit al no estar subjectes, en essència, a interessos particulars sinó a un compromís col·lectiu per la solidaritat, com a procés de canvi d'estructures generadores de pobresa. Resulta important, de tal manera, generar un equilibri entre l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (moltes vegades vinculada a interessos del país donant) i la Solidaritat Internacional, que té el seu origen en les organitzacions i moviments socials, amb un paper fonamental de control i regulació de l'Ajuda Oficial.

- Les campanyes d'incidència per a aconseguir el 0.7% del PNB destinat al suport als països més empobrits és un clar exemple en el qual la solidaritat Internacional influeix en l'Ajuda al Desenvolupament.
- Els intercanvis, les campanyes solidàries o la sensibilització social són accions que, sense estar vinculades a transferències o donacions econòmiques, motiven la solidaritat internacional a l'interior de la societat.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Educació per al Desenvolupament: ací i allà

En alguns casos, pel fet que l'Educació per al Desenvolupament va començar a impulsar-se de manera especial per organitzacions implicades en la Cooperació Internacional, es considera que les accions educatives impulsades només estan dirigides a crear consciència i compromís amb les realitats que afecten els anomenats Països del Sud. Com s'ha exposat anteriorment, aquesta visió reduïda de l'Educació per al Desenvolupament és errònia perquè, a partir de aquest enfocament, es pretén abordar una realitat complexa i interconnectada, en la qual les fronteres es difuminen a partir d'una visió de ciutadania global.

És per això que l'abordatge educatiu en clau d'Educació per al Desenvolupament no ha d'obviar les problemàtiques i reptes als quals ens enfrontem també en les nostres societats anomenades "desenvolupades". La inclusió de persones amb discapacitat, el consum responsable, la equitat de gènere, la participació social o la interculturalitat, són reptes davant els quals l'Educació per al Desenvolupament no ha de ser cega.

De tal manera, si bé moltes accions d'Educació per al Desenvolupament van dirigides a prendre consciència sobre realitats que afecten, de manera especial, a Països del Sud, l'agent educatiu ha de dedicar esforços a acostar aquesta situació al context de la població participant, creant vincles i motivant a impulsar accions concretes. La premissa "pensa globalment actua localment" resulta fonamental en aquest aspecte.

La major part de les realitats que s'aborden des de la Educació per al Desenvolupament tenen el seu origen en aspectes estructurals en els quals les persones, de manera individual, tenen poca capacitat d'influència. No obstant això, lluny de desanimar, aquesta situació ha de promoure accions creatives, simbòliques en alguns casos i amb un fort impacte i enfocament polític en unes altres, que generen alternatives. Poc pot fer una persona davant l'especulació del preu dels aliments en els mercats globals, però el consum just i responsable proposa models a l'abast de totes les persones, alternatius als mercats basats en relacions injustes. De la mateixa manera, davant les polítiques migratòries discriminatòries, la denúncia i incidència política és un instrument a l'abast de la ciutadania, que pot ser acompanyat d'una "cultura de l'hospitalitat" que entenga la interculturalitat com una oportunitat per a aprendre i créixer socialment.

Pensa globalment, actua localment!

Una realitat m'impacta

M'indigna l'explotació infantil
No m'agrada el racisme

Què puc fer?

Propose accions locals

Analitze l'origen dels productes que consum
M'interesse per la realitat de les persones migrants

Es generen dinàmiques socials

M'unisc a iniciatives de comerç just
Participe en accions d'acolliment

Conflueixen amb iniciatives globals

Motivem dinàmiques comercials justes
Anime la cultura de l'hospitalitat

Transformem la realitat!

Reduïm els injustícies!
Construïm societats inclusives!

Font: pròpia

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Educant per al Desenvolupament: metodologia i perfils

Com fer Educació per al Desenvolupament?

Una vegada que tenim clara la nostra meta educativa, els components que constitueixen l'Educació per al Desenvolupament i alguns conceptes clau, ens sorgeix una pregunta lògica: Com educar per al Desenvolupament? Si bé l'alta diversitat d'accions vinculades a l'Educació per al Desenvolupament no permet tindre una metodologia unificada, les investigacions i estudis recents han constatat alguns trets comuns que caracteritzen a aquestes iniciatives educatives.

L'Educació per al Desenvolupament com un procés

Per perseguir un canvi d'actituds personals i grupals, motivat per l'anàlisi i reflexió crítica, la metodologia de treball en Educació per al Desenvolupament no ha d'obviar el caràcter progressiu del procés educatiu. A diferència de les accions formatives convencionals en les quals la fi última és adquirir i aplicar un coneixement, l'Educació per al Desenvolupament proposa nous models de vida, pensament i relacions, que requereixen un temps per a ser incorporats. A través d'una activitat puntual o d'una xarrada o exposició, podem arribar a sensibilitzar a les persones participants però una modificació d'actitud requereix un treball llarg en el temps, un procés de canvi progressiu i acompanyat.

La metodologia participativa, clau en el treball

La major part de les accions vinculades a l'Educació per al Desenvolupament es plantegen per a ser dutes a terme en grup. De fet, la falta de participació activa de la societat en la presa de decisions és una de les causes principals de les situacions d'injustícia davant les quals l'Educació per al Desenvolupament vol respondre. De tal manera, la metodologia participativa resulta fonamental en aquestes iniciatives, buscant no sols l'involucrament de totes les persones implicades, sinó l'apropiació dels processos, convertint-se en actors clau del procés educatiu.

D'especial importància és la participació activa en les iniciatives d'Educació per al Desenvolupament d'aquelles persones o col·lectius tradicionalment exclosos. En les societats tan diverses en les quals treballem, és necessari reflectir la riquesa que s'amaga en la interculturalitat, la inclusió de persones amb discapacitat o l'equitat entre homes i dones, peces fonamentals per al canvi social.

Una metodologia que parteix del vivencial i l'afectiu

L'Educació per al Desenvolupament parteix de la realitat per a canviar la realitat. És per això que els processos educatius no poden iniciar-se des d'un altre punt que no siga el vivencial i afectiu de les persones participants. La sensibilització davant les realitats d'injustícia es considera el primer pas per al procés de l'Educació per al Desenvolupament. Afortunadament, en treballar amb xiquets i xiquetes, es constata una gran facilitat per a la empatia i l'afectiu, aspecte que resulta més complex amb població adulta, la sensibilització de la qual depèn d'esquemes preconcebuts i idees que dificulten treballar l'emocional.

De tal manera, l'Educació per al Desenvolupament parteix de la quotidianitat de les persones participants, de la seua realitat i les seues pròpies idees, aportant vivències i emocions en el procés de reflexió.

Una metodologia integral i continuada

Les injustícies estan originades per una complexa xarxa de factors de molt diversa índole. Per això, l'Educació per al Desenvolupament ha d'abordar de manera integral temes diferents que afecten les diferents facetes de les persones. Aquest caràcter interdisciplinari obliga al fet que els actors de l'Educació per al Desenvolupament no deixen, des de les seues respectives especialitats, d'establir vincles amb altres àrees de treball, realitzant propostes integrals que siguen capaces de donar resposta als reptes actuals. Així mateix, és important dedicar esforços a evitar confinar l'Educació per al Desenvolupament en una illa desvinculada dels processos educatius habituals. La classe de matemàtiques, l'assignatura de ciències socials, l'activitat extraescolar de música o els entrenaments esportius són espais en els quals l'Educació per al Desenvolupament pot integrar-se.

De la mateixa manera, la continuïtat dels processos d'Educació per al Desenvolupament resulta clau per a aconseguir el canvi esperat. La inestabilitat laboral, la dependència de projectes concrets o els canvis institucionals són riscos que han d'abordar-se per a garantir l'acompanyament sostingut d'aquests processos.

Incorporant l'avaluació continua

El fet que l'Educació per al Desenvolupament estiga molt vinculada al compromís social no és raó perquè els processos no busquen la qualitat necessària per a aconseguir els impactes necessaris. És per això que els processos educatius han d'establir iniciatives d'avaluació que servisquen per a generar aprenentatges i proposar millores. En aquestes accions avaluatives, és important conèixer les impressions del públic destinatari. Si bé l'Educació per al Desenvolupament aborda temàtiques d'important calat social, aquestes poden tractar-se dins d'una lògica pròxima, atractiva i fins i tot lúdica.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Com ser Educació per al Desenvolupament? El paper dels Agents.

El procés educatiu requereix professionals amb la formació, habilitats i capacitats necessàries per al seu abordatge. En l'Educació per al Desenvolupament, el perfil de l'agent es complica, per la necessitat de no sols disposar de coneixements necessaris sinó també de la convicció personal necessària per a impulsar aquests processos de canvi.

Encara que l'Educació per al Desenvolupament aborda aspectes molt diversos, podríem definir algunes característiques que representarien a l'agent d'Educació per al Desenvolupament, tant a nivell institucional (escola, associació, ONG...) com a personal (docent, educador/a, monitor/es, voluntari/a...).

Formació específica

L'Educació per al Desenvolupament encara està molt vinculada al moviment social i al tercer sector i, per tant, moltes de les seues accions estan desenvolupades per voluntariat. Els actors de la Educació per al Desenvolupament han de disposar de la formació específica per a dur a terme les accions educatives amb la qualitat necessària.

Compromís personal

L'agent d'Educació per al Desenvolupament ha de conèixer i solidaritzar-se amb la realitat a tractar i amb el públic que busca impactar. El procés d'Educació per al Desenvolupament no sols tenen com a destinataris/es als i les participants sinó al mateix educador/a que queda integrat amb el públic meta, de tal manera que, a través de les diverses modalitats d'ensenyament, impulse una reflexió que conduïska al compromís personal de totes les persones implicades.

Inquietud creativa

L'Educació per al Desenvolupament no sols ofereix una alternativa a la manera de comprendre i posicionar-se davant la realitat global, sinó que també planteja reptes a l'educació convencional per a millorar els seus processos educatius. En aquest aspecte, l'agent d'Educació per al Desenvolupament ha d'estar en permanent "inquietud creativa", buscant noves maneres d'animar al compromís social i a la transformació de les realitats generadores d'injustícia. Les noves tecnologies ofereixen un ampli ventall de possibilitats per a l'Educació per al Desenvolupament però també, rescatar pràctiques i metodologies més tradicionals, genera impactes no esperats en proposar un model basat en les relacions humanes per damunt de les relacions virtuals.

Obertura a la diversitat

La diversitat en tots els seus aspectes (culturals, econòmics, socials...) constitueix una oportunitat per a la construcció d'una ciutadania global oberta a l'aprenentatge a través de la trobada, el diàleg i la inclusió. L'agent de l'Educació per al Desenvolupament ha d'estar atent davant aquestes possibilitats, enriquint-se de la trobada amb realitats, pròximes o llunyanes, diverses que ofereixen noves experiències en la construcció de relacions socials més justes i equitatives. De la mateixa manera, en els propis grups de treball, l'obertura a la diversitat com a punt de partida, és una característica clau de l'agent de l'Educació per al Desenvolupament.

Treball en xarxa

En els últims anys, el nombre d'organitzacions, ONGD i institucions implicades en l'Educació per al Desenvolupament, ha augmentat considerablement. Si bé cada entitat manté una identitat i manera de treballar pròpia, el treball en xarxa afavoreix notablement la qualitat de les accions educatives i els impactes que es pretenen aconseguir.

L'agent d'Educació per al Desenvolupament obté de la trobada i sinergies amb altres persones i institucions compromeses amb el canvi social, no sols nous recursos i idees per al treball, sinó també un espai per a compartir dificultats i aprenentatges. A partir del treball en xarxa, s'estableixen vincles amb grups amb interessos i preocupacions comunes que poden resultar molt profitosos.

A més, a través de la participació en xarxes i l'establiment d'aliances, es generen iniciatives de formació contínua, molt necessàries per a l'educador/a a causa de la constant evolució d'aquesta disciplina, motivant la millora contínua i la innovació.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Els Objectius de Desenvolupament Sostenible, la nova agenda internacional

Durant tota la història, la comunitat internacional ha dedicat esforços a proposar solucions conjuntes a les problemàtiques globals. La conformació de l'Organització de les Nacions Unides en 1945, suposa l'aparició d'un nou fòrum per a la discussió i l'acció global, donant com primer resultat la Declaració Universal dels Drets Humans en 1948.

Després de diverses dècades impulsant Tractats i Declaracions dirigides a sectors específics (com la Declaració de Pequín de 1995 sobre els Drets de les Dones o la Declaració de Roma de 1996 sobre la Seguretat Alimentària Mundial), l'any 2000, i en coordinació amb diverses organitzacions governamentals i de societat civil, l'Assemblea de les Nacions Unides va emetre l'anomenada Declaració del Mil·lenni, que recollia huit objectius per a ser aconseguits abans de l'any 2015

Durant quinze anys, els diversos països, ONGD i institucions internacionals han dedicat esforços per a aconseguir les metes plantejades, amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les poblacions més vulnerables.

Fins hui límit, es va avançar de manera dispar en els anomenats Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni. Mentre que alguns països aconseguen les metes quant a educació primària universal, en uns altres la reducció dels nivells de la pobresa no va aconseguir la meitat com estava previst.

En el següent quadre, es poden observar els principals avanços que el 2015 es van observar respecte a cadascun dels huit objectius plantejats.

OBJECTIU DE DESENVOLUPAMENT DEL MIL·LENNI	AVANÇOS A 2015
1. Erradicar la pobresa extrema i la fam	En termes absoluts s'ha reduït a menys de la meitat el nombre de persones vivint en extrema pobresa des de 1990. No obstant això, aquesta meta no s'ha aconseguit en algunes regions com Àfrica subsahariana.
2. Aconseguir l'ensenyament primari universal	S'ha augmentat un 20% la matrícula en educació primària des de l'any 2000, encara que encara molts xiquets, i especialment xiquetes, no van a escola.
3. Promoure la igualtat entre els sexes i l'apoderament de la dona	Moltes dones accedeixen hui a llocs de representació política i les xiquetes tenen més facilitat per a anar a escola. Així i tot, són moltes les dones i xiquetes que pateixen discriminació pel seu sexe.
4. Reduir la mortalitat dels xiquets menors de 5 anys	S'ha reduït notablement la mortalitat dels xiquets i xiquetes menors de cinc anys però la desnutrició i les malalties diarreiques i respiratòries continuen sent la causa de mort de molts xiquets i xiquetes.
5. Millorar la salut materna	La mortalitat materna s'ha reduït quasi a la meitat a nivell global. Malgrat això, estar embarassada és un factor de risc en bona part dels països.
6. Combatre el VIH/SIDA, la malària i altres malalties	El nombre de contagis s'ha reduït notablement. No obstant això, les dificultats en l'accés a tractaments preventius és un dels principals reptes per a abordar aquestes malalties.
7. Garantir la sostenibilitat del medi ambient	Malgrat que s'ha avançat en alguns aspectes com l'accés a l'aigua per a bona part de la població, la sostenibilitat ambiental segueix sent un repte global.
8. Fomentar una aliança mundial per al desenvolupament	Molts països han avançat en el compromís davant la pobresa. Fins i tot són necessaris importants esforços polítics, econòmics i tècnics per a construir un món just per a tot el planeta

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

Encara que els avanços han sigut desiguals en els diversos objectius i països, els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni van constatar que l'establiment de metes i terminis és una forma eficaç d'alinejar l'Agenda Internacional de Desenvolupament a un pla comú consensuat entre els diversos actors.

Continuant amb el repte de la construcció d'un Món més just per a tots els pobles i incorporant alguns aspectes que els Objectius del Mil·lenni no recollien amb la intensitat necessària com la construcció de pau, **al setembre del 2015, l'Assemblea de les Nacions Unides ha aprovat l'Agenda 2030 que estableix 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible per a posar fi a la pobresa, lluitar contra les desigualtats i la injustícia, i fer front al canvi climàtic.**

De manera especial, aquesta nova Agenda Internacional, ha prioritzat la sostenibilitat com un element clau en els processos de desenvolupament. De fet, dos mesos després de la seua aprovació, 195 nacions han arribat al denominat **Acord de París**, que engloba tots els elements per a impulsar l'acció climàtica, mantenint l'escalfament global molt per davall dels dos graus centígrads, reduint els riscos del canvi climàtic.

Els Objectius de Desenvolupament Sostenible, es sustenten en cinc esferes de acció principals:

- Les Persones, com a centre de l'acció, posant fi a la pobresa i la fam i assegurant el desenvolupament de tots els éssers humans.
-
- El Planeta, assegurant la sostenibilitat que permeta satisfer les necessitats de les generacions presents i futures.
-
- La Prosperitat, assegurant el progrés econòmic, social i tecnològic en harmonia amb la naturalesa.

- La Pau, com una aposta en la construcció de societats pacífiques, justes i inclusives, lliures de temor o violència.
- Les Aliances, establint sinergies i col·laboracions per a disposar dels recursos i mitjans necessaris per a garantir la solidaritat mundial, especialment en les necessitats dels més pobres i vulnerables.

De tal manera, aquesta nova Agenda Internacional ha establert dèssset objectius per a garantir el desenvolupament sostenible abans de l'any 2030. A continuació s'exposen cadascun dels objectius, reflectint algunes de les principals metes a aconseguir.

Objectiu 1. Posar fi a la pobresa en totes les seues formes a tot el món. Esperant que, per a 2030, s'haja erradicat la pobresa extrema, reduït a la meitat la pobresa moderada i establert sistemes públics que garantisquen els serveis bàsics i la resiliència de les poblacions més vulnerables.

Objectiu 2. Posar fi a la fam, aconseguir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició i promoure l'agricultura sostenible. Per a 2030, posar fi a totes les formes de fam i malnutrició, duplicant les capacitats de producció agrícola i garantint la sostenibilitat en la generació d'aliments.

Objectiu 3. Garantir una vida sana i promoure el benestar per a tots en totes les edats. Reduint, per a 2030, les morts maternes i posar fi a les morts evitables de nounats. Posar fi a les epidèmies de SIDA, malària, tuberculosi i altres malalties tropicals, reduir el consum de substàncies estupefaents i establir sistemes de prevenció, tractament i investigació.

Objectiu 4. Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tots. Garantint, per a 2030, l'educació primària universal, l'accés a educació inicial i tècnica en igualtat d'oportunitats per a homes i dones, establint sistemes educatius de qualitat.

Objectiu 5. Aconseguir la igualtat entre els gèneres i apoderar a totes les dones i les xiquetes. Posant fi a totes les formes de violència i discriminació contra les dones, fomentant la participació equitativa i enfortir polítiques encertades i lleis per a promoure la igualtat i l'apoderament de les dones i les xiquetes a tots els nivells.

Objectiu 6. Garantir la disponibilitat d'aigua i la seua gestió sostenible i el sanejament per a tots. Aconseguint, per a 2030, l'accés universal i equitatiu a l'aigua, sanejament i higiene, augmentant l'ús eficient dels recursos hídrics i garantint la qualitat d'aquests, a través de sistemes integrals de protecció i gestió.

Objectiu 7. Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a tots. Fomentant l'accés universal als serveis d'energia, amb especial èmfasi en l'establiment de sistemes energètics sostenibles, fomentant la inversió per a la investigació i el desenvolupament energètic.

Objectiu 8. Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball decent per a tots. Mantindre el creixement econòmic estable, de manera sostenible, millorant la productivitat i la generació d'ocupació, diversificant les fonts econòmiques i protegint el treball decent

Objectiu 9. Construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació. Promovent dinàmiques inclusives, que contribuïsquen a la indústria sostenible, especialment de les petites i mitjanes empreses.

Objectiu 10. Reduir la desigualtat en i entre els països. Fomentant la inclusió social, política i econòmica de totes les persones, adoptant mesures polítiques, especialment fiscals, salarials i de protecció social i facilitant la migració i mobilitat ordenades.

Objectiu 11. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles. Assegurant, per a 2030, l'accés als serveis bàsics, sistemes de transport, urbanització inclusiva i zones verdes i segures, especialment en els assentaments marginals.

Objectiu 12. Garantir modalitats de consum i producció sostenibles. Gestionant els recursos naturals de manera sostenible, reduint el desperdici d'aliments i implementant pràctiques de maneig integral de residus, especialment per part de les grans empreses.

Objectiu 13. Adoptar mesures urgents per a combatre el canvi climàtic i els seus efectes. Alineant-se a la Convenció Marco sobre el Canvi Climàtic, enfortint la resiliència i capacitat d'adaptació i millorant les capacitats per a la gestió, planificació i educació.

Objectiu 14. Conservar i utilitzar en forma sostenible els oceans, els mars i els recursos marins per al desenvolupament sostenible. Prevenint, per a 2025, la contaminació marina de tota mena, fomentant la gestió sostenible d'ecosistemes marins, regulant la pràctica pesquera fomentant les iniciatives sostenibles.

Objectiu 15. Protegir, restablir i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscos de manera sostenible, lluitar contra la desertificació, detindre i invertir la degradació de les terres i posar fre a la pèrdua de la diversitat biològica. Vetllant per la conservació, restabliment i ús sostenible dels ecosistemes, amb especial èmfasi en els diversos tipus de boscos, adoptant mesures urgents per a reduir la degradació ambiental.

Objectiu 16. Promoure societats pacífiques i inclusives per al desenvolupament sostenible, facilitar l'accés a la justícia per a tots i crear institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells. Reduint, per a 2030, tot tipus de violència, especialment cap als xiquets, establint sistemes de justícia eficaços, eliminant qualsevol tipus de corrupció, enfortint les institucions nacionals i internacionals.

Objectiu 17. Enfortir els mitjans d'execució i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible. Enfortir la cooperació tècnica, econòmica i política, a través de sistemes integrals, que vetllen pel compliment de les metes i compromisos, com destinar el 0.7% a Cooperació al Desenvolupament.

Per a l'assoliment d'aquests objectius, és necessari fomentar una Ciutadania Activa que contribuïska, des dels gestos i activitats quotidianes, a generar una dinàmica positiva, impulsant iniciatives d'incidència i accions de canvi. És per això que els mateixos han d'incorporar-se de manera transversal a les iniciatives d'Educació per al Desenvolupament.

Arxiu fotogràfic de MUSOL, Benito Pajares i Manuel Molinés.

teatre

ÍNDEX

1. El teatre i el desenvolupament 46

2. El teatre, els ODS y la equitat de gènere 48

3. Activitats de la matèria extraescolar:

3.1- Expressió corporal 51

· Activitat 1. Mirall de les emocions 52

· Activitat 2. Els mobles 54

· Activitat 3. El nostre cos explica històries 57

3.2- Projecció i vocalització 61

· Activitat 4. Travallengües 62

· Activitat 5. Transmetent saviesa 64

· Activitat 6. Tabú d'oficis 66

· Activitat 7. Llançar de la cadira 68

3.3- La improvisació	71
· Activitat 8. Imatge	72
· Activitat 9. Fòrum	74
· Activitat 10. Desmuntant màscares	76
· Activitat 11. L'energia	78
· Activitat 12. Parelles	80
· Activitat 13. Simulacions	82
· Activitat 14. La cadira per la equitat	84
4. Bibliografia	87
5. Materials	91

El teatre i el desenvolupament

La capacitat per emfatitzar amb les realitats en les que no estem immersos directament és un element fonamental per aconseguir una consciència crítica que ens faja sensibles davant de les realitats de injustícia, independentment d'on es produeixen.

A través del teatre, l'actor o l'actriu assumeix un paper, un rol, en el marc d'una escena concreta. De tal manera, ix de la seua realitat personal per a participar i compartir, la existència de altra persona (o personatge), sent partícip de les seues alegries i tristeses, dels seus reptes i potencialitats, de les seues virtuts i també dels seus defectes. Aquesta possibilitat privilegiada que les arts escèniques proporcionen per a emfatitzar amb altres realitats és, possiblement, el seu major punt fort per a promoure processos de desenvolupament.

Les arts escèniques han sigut considerades per molts especialistes en desenvolupament evolutiu, com la pràctica educativa més integral. A través d'aquesta disciplina, els i les participants s'aproximen al món de la literatura i el art, enforteixen la seua capacitat lectora i expressiva, exerciten la memòria i el cos, prenen consciència del seu propi ésser per a moure's en l'espai escènic... en definitiva, treballen cadascun dels aspectes fonamentals que constitueixen a la persona, tant a nivell interior i subjectiu, com a nivell exterior i expressiu. Aquest enfocament integral de les arts escèniques ha sigut posat en pràctica en diversos programes dirigits a treballar el desenvolupament, la interculturalitat i la construcció de pau.

A través del teatre i altres arts escèniques (dansa, circ, expressió corporal...) s'han abordat temàtiques com la inclusió de persones amb discapacitat, la equitat de gènere o els drets de la població migrant. En Amèrica Llatina, degut a causes estructurals com la pobresa i la exclusió, sorgiren a finals del segle XX diferents moviments socials que impulsaren accions dirigides a que les persones en exclusió pogueren comprendre les causes que generaven la seua situació. Un dels instruments utilitzats per a aquestes iniciatives "d'Educació Popular" fou el anomenat "Teatre del Oprimit" a partir del qual s'analitzaven les causes de les realitats d'injustícia existents, motivant la reflexió i la proposta per canviar-les. Així mateix, les iniciatives dirigides a treballar la construcció de pau o l'establiment de les relacions socials post-conflicte, son molt nombroses arreu del món.

De forma especial, el teatre i altres arts escèniques com la dansa o la expressió corporal, es constitueixen com instruments molt valuosos per a analitzar les relacions socials, especialment les basades en formes de dominació i, concretament, les relacions de gènere. El caràcter informal d'una interpretació basada en el joc o la comèdia és un espai privilegiat per a reflexionar sobre els rols que la societat atorga, en el seu imaginari col·lectiu, a homes i dones. A través de tècniques d'improvisació, es posa de relleu lo que la societat "espera" de cada persona en relació al seu sexe, edat, situació econòmica, procedència... podent generar inputs per a impulsar accions de canvi, tant personal com social.

El teatre, els ODS i la equitat de gènere

Com s'ha comentat en l'apartat anterior, les arts escèniques en el seu conjunt (teatre, expressió corporal, declamació, dansa, circ...) són una ferramenta privilegiada per analitzar les relacions socials, impulsant processos de reflexió personal que contribueixin a la construcció de models de relació més justos i inclusivament. De tal manera, tant a través de la interpretació més personal com a través d'exercicis de improvisació, podem obtenir importants elements per a l'autoanàlisi i el debat sobre les diverses actituds preses davant de diferents situacions.

El teatre amaga un important potencial per a analitzar infinitat de realitats injustes. Les relacions de poder, l'accés a la educació, la desigualtat, la discriminació, la intolerància... el ventall de temàtiques que podem abordar pareix no tindre límits per a una disciplina que pretén reflectir sobre l'escenari la realitat quotidiana, amb la llibertat que ofereix el saber que tot és una aparent ficció.

Són moltes les situacions de injustícia que poden reflectir-se a través de la interpretació, algunes molt patents en el nostre dia a dia com és la iniquitat entre homes i dones, realitat present en la major part de textos teatrals. Les arts escèniques ofereixen la possibilitat de mostrar com les relacions desiguals de poder són una tònica en les relacions de gènere, generant situacions de iniquitat, exclusió i inclús violència.

La equitat de gènere és una premissa fonamental recollida en la Declaració Universal dels Drets Humans. L'article 1 exposa *que tots els éssers humans naixen lliures i iguals en dignitat i drets i, dotats com estan de raó i consciència, deuen comportar-se fraternalment els uns amb els altres.*

En aquest sentit, L'Article 2 concreta que tota persona té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense distinció alguna de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o de qualsevol altra índole. En diverses declaracions posteriors s'ha ratificat la equitat entre homes i dones. Especialment interessant és la Conferència Mundial sobre la Dona, celebrada en Beijing (Xina) en 1995, on s'assentaren les bases fonamentals per garantir els drets de les dones. **Els objectius de Desenvolupament Sostenible** presenten una especial prioritació a la equitat de gènere, amb un objectiu específic sobre aquesta temàtica, el ODS 5, que planteja **aconseguir una igualtat entre els gèneres i empoderar a totes les dones i xiquetes.**

La incorporació de les activitats del **teatre a la Educació per al Desenvolupament** permet aproximar-nos a diverses situacions en les que els rols personals resulten clau per a mantenir o canviar aquestes injustícies.

A Brasil, s'han desenvolupat diverses tècniques teatrals dirigides a aquest tipus d'anàlisi. L'anomenat **Teatre del Oprimid**, per exemple, és una tendència teatral sistematitzada pel pedagog, dramaturg i actor Augusto Boal a partir de la experiència en "Pedagogia del Oprimid" del pedagog, també brasiler, Paulo Freire. En els exercicis vinculats a aquesta tendència artística s'entremesclen accions tant d'interpretació com de reflexió. Per exemple, en la "Dramatúrgia Simultània", es proposa que mentre dos actors interpreten una escena, el públic pugui opinar sobre la situació que s'està observant. En conseqüència, es busca que les persones espectadores no siguin impassibles davant de la realitat, sinó que proposen accions per a canviar aquelles situacions injustes que s'exposen.

L'Educació per al Desenvolupament ens proposa observar la realitat amb altra mirada, especialment enfront de les situacions d'injustícia com les relacionades amb la equitat de gènere i moltes altres problemàtiques com les vulneracions de Drets Humans, la desigualtat social o els models de desenvolupament no sostenible. Les diferents dinàmiques proposades ens aproximen a realitats d'exclusió i vulneració de drets que sofreixen les dones tant en el nostre entorn més proper com en llocs més llunyans. També ens permet conèixer altres propostes de relacions més horitzontals i equitatives, al mateix temps que ens anima a reflexionar sobre les nostres pròpies actituds, amb la finalitat d'anar construint un teixit social basat en els drets humans, descartant qualsevol forma de discriminació, i fomentant una equitat real, sostenible i més duradora, que contribuïa a la construcció de societats més justes i equitatives.

expressió corporal

MIRALL DE LES EMOCIONS

INTRODUCCIÓ

En ocasions, pareix que done certa vergonya demostrar les nostres emocions per por a la burla o a ser jutjats. Nombroses vegades escoltem expressions totalment falses, tal com que “els xiquets no ploren” o que les xiquetes no deuen cridar”. Totes les persones tenim dret a expressar com ens sentim, sempre amb respecte a qui tenim al nostre costat.

OBJECTIUS

- Prendre consciència de les pròpies sensacions emocionals i corporals
- Conèixer diferents problemàtiques socials actuals.
- Generar actitud crítica front als problemes de la nostra societat.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 1 - Mirall de les emocions

DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a narra una petita història en veu alta al grup-classe. En la història es veurà reflectit un problema social, de forma senzilla i amb una emoció predominant.

Si el/la educador/a va elegir narrar la història amb un to trist, ara és el torn d'un de els o les participants. Deurà narrar la mateixa història com si li hagués passat a ell mateix, i reflectint la mateixa emoció que l'educador, com si fos el seu espill.

A continuació, aquest últim alumne/a elegirà altre Company/a “per a mirar-se al mirall”. Li narrarà aquesta mateixa història amb una emoció diferent a l'anterior (enfadat, molt enfadat, amb un tremend passotisme, etc). El o la participant al que se li ha narrat la història amb la mateixa emoció rebuda, a mode de mirall. Seguim amb aquesta dinàmica fins que hagen eixit unes quantes emocions diferents respecte a la mateixa història.

VARIANTS

Dividir la classe en grups. A cada grup se li planteja una història diferent, per tant, cada grup tracta un problema social distint amb varies emocions. Al final tractem totes les problemàtiques en un gran grup.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Influeix el context de la història a l'hora d'escollir una emoció? Per què?
- Què vos ha resultat més fàcil; narrar la història amb la vostra pròpia emoció o imitar la emoció de l'altre?
- Quines emocions vos resulta més fàcil d'expressar? A que creieu que es deu?
- Creieu que poden ser relats de persones reals?
- Com podríem ajudar a solucionar les problemàtiques que deixen veure aquestes històries?
- Quines emocions beneficiarien a solucionar-les?

CONCLUSIONS

- **Mostrar els nostres sentiments i emocions en tot moment ajuda als demés a entendre'ns i de aquest mode poden ajudar-nos en cas de que ho necessitem**
- **Per a un bon funcionament del grup (en classe o en societat) deguem de ser sempre respectuosos amb els sentiments dels altres.**
- **De vegades hi han emocions associades a comportaments de homes i dones, diferenciant-los i estereotipant ambdós gèneres.**
- **Les emocions no tenen gènere. No existeixen "emocions de home" o "emocions de dona", les emocions són un mitjà a través del qual totes les persones tenim dret a expressar-nos, independentment del nostre gènere.**

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 1 - Mirall de les emocions.

ELS MOBLES

INTRODUCCIÓ

La equitat de gènere consisteix en disposar de les mateixes oportunitats i drets independentment de ser homes o dones. En molts llocs encara hi existeix discriminació de gènere especialment cap a les dones. La causa fonamental d'eixa discriminació és perquè s'assumeixen que certes característiques són "d'homes" y altres de "dones" sense pensar realment en les particularitats de cada persona individual.

OBJECTIUS

- Potenciar la creativitat a través de la expressió corporal.
- Conèixer el terme equitat de gènere.
- Treballar situacions d'opressió mitjançant els comportaments diferents de diferents personatges en diferents espais.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

No és necessari.

DURACIÓ

30 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

L'Educador/a explica la base de l'exercici al grup-classe: Anem a realitzar escultures amb els nostres cossos.

Escull a un dels o les participants per a regalar-li una casa. Els companys/es seran els mobles. En un primer moment li oferim una porta, tots es converteixen en portes i d'entre totes elles el o la participant que vaja a rebre la casa escull una. La situem en un punt de la sala que serà l'entrada a sa casa.

Després seguim oferint-li un penjador, una làmpara, una televisió, una dutxa, un llit, un mirall, una nevera, etc. (Les peces poden fer-se amb una sola persona o amb varies unides.) Una vegada la casa està finalitzada, el seu propietari/a la utilitza en un ordre lògic. Per exemple; obri la porta, posa alguna cosa al penjador, s'asseu en el sofà, encén la televisió, va a menjar alguna cosa a la cuina, es dutxa, es gita en el llit...

A continuació li demanem al alumne/a que vaja a utilitzar la casa, que imite l'actitud de sa mare o de la seua avia en casa, representant una seqüència d'accions. Els participants que desenvolupen una seqüència d'accions seran diversos, imitant l'actitud de les seues mares/avies i comparem aquestes seqüències entre elles.

Per a finalitzar, li demanem a eixos mateixos alumnes que representen una seqüència d'accions de son pare o del seu avi a casa. Analitzem aquestes seqüències d'accions entre elles i les comparem amb les primeres que han representat de les seues mares o avies.

VARIANTS

- Treball d'emocions;
- Una vegada tingam dissenyada una casa, li demanem a la persona que l'habita que ixca de la sala un moment perquè tenim que fer una reparació de sa casa. Una vegada que la persona es troba fora de la sala, li demanem als mobles de la sala que es comporten de una forma concreta posant-li-los un adjectiu o emoció concreta. Per exemple: "Convertiu-se en un lloc molt hospitalari i agradable". A la porta li demanem que al obrir-se li done educadament el bon dia (o vesprada), al penjador que li faja un massatge, a la làmpara que balle per a ell, al sofà que l'abrace tendrament, al espill que li llance un bes, a la tele que li diga que és el millor, etc.
- El propietari de la casa torna a utilitzar-la i va a notar els canvis d'una primera casa a aquesta reparada. Posteriorment poden fer-se més i més transformacions dels mobles de la casa amb diferents característiques o emocions.
- Dissenyar altres espais en altres contextos (escoles pistes, parcs, etc.)

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Han sigut totes les seqüències iguals o paregudes quan s'ha representat a una dona? Analitzem les situacions que s'han donat.
- I les seqüències quan se ha imitat el comportament d'un home?
- Quines diferències existeixen entre els compartiments d'uns i dels altres?
- Quins poden ser els motius pels que utilitzen el mateix espai de manera diferent?
- Què és l'opressió?
- Vau veure alguna situació d'opressió en les vostres representacions? Quina/es?

CONCLUSIONS

- **Tenim idees preconcebudes respecte a que certes característiques són de home, i altres de dona. Això, a més de ser fals és una estratègia empleada per el poder; convertir la diferència sexual en una desigualtat de gènere.**
- **Al poder li interessa dividir-nos entre persones i fragmentar-nos com persones. D'aquest mode és més fàcil el control social (tant de dones com d'homes).**
- **La fragmentació ve donada per les característiques que ens construeixen, sent unes pròpies de dones i altres de homes, quan en realitat les característiques són pròpies de persones independentment del gènere.**
- **El sexe-gènere és una diferència que es presta molt a aquesta divisió i fragmentació de les persones (el color de pell també serveix per a dividir però no per a fragmentar, i altres característiques donen menys joc; la estatura, color d'ulls...).**

EL NOSTRE COS EXPLICA HISTÒRIES

INTRODUCCIÓ

Arreu del món ocorren, cada dia, històries de tot tipus. Algunes són tristes, altres alegres, algunes són d'èxits i altres de temes que deuen millorar-se. Davant d'elles no podem romandre impassibles i, el primer pas és solidaritzar-nos amb les persones que ho estan passant mal, posteriorment buscar la millor manera d'actuar per recolzar-les.

OBJECTIUS

- Prendre consciència de les pròpies sensacions emocionals i corporals.
- Conèixer diferents problemes socials actuals.
- Potenciar la capacitat d'analitzar de forma crítica la realitat d'altres contextos socials.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

- Fitxa 2 -El nostre cos explica històries
- Bossa amb diferents cares/emoticons representant emocions.

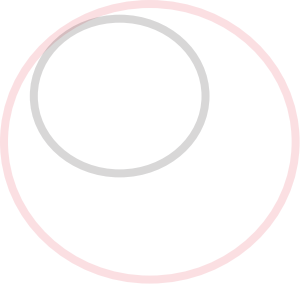
DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPA- MENT DE L'ACTIVITAT

L'educador/a presenta algunes accions per mímica; asseure's en una cadira, agafar un diari, posar cara d'avorriment, passar les pàgines, posar cara d'admiració, llegir atentament, tancar el diari, agafar el telèfon, parlar sobre alguna notícia (que suposadament haja llegit en el diari), despenjar el telèfon.

Una vegada que l'educador/a haja fixat la seqüència de les accions que vulga, aleshores un dels participants va a repetir-la completa però abans traurà de la seua bossa un paper amb una cara (o una emoticona), expressant una emoció; alegria, enuig, tendresa, sorpresa, etc.

Amb eixa emoció ha de representar tota la seqüència d'accions, podent afegir sons onomatopèics si això li ajudés a expressar millor la emoció.

El diari amb el que se treballa ha de contenir dintre una sèrie de petits titulars que ens paren d'un problema social actual. Així doncs, quan el/la participant que estiga actuant arribi a la part de la seqüència en la que parla per telèfon, deurà narrar una notícia al grup (de la que pot haver llegit el titular prèviament al diari).

El grup-classe haurà d'endevinar amb quina emoció està treballant al final de la seqüència. Van eixint tots un a un per a representar la seqüència, narrant diferents notícies i representant diferents emocions.

VARIANTS

- En funció de la edat del grup, la seqüència pot crear-se de forma col·lectiva amb tot el grup-classe i no vindre fixada per l'educador/a. Es posen tots en cercle, un dels participants realitza una acció, el següent repeteix aquesta primera i anyadeix altra, i així successivament.
- La funció de l'educador/a serà introduir una acció lògica que concorde amb la seqüència per a narrar el titular/notícia sobre la problemàtica social.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Haveu escollit la notícia a narrar en funció de la emoció que vos ha tocat?
- Com canvia la història al desenvolupar-se per diferents persones amb diferents emocions?
- Tenen alguna cosa en comú aquests titulars?
- Els mitjans de comunicació, la gent, sol parlar d'aquestes notícies? A què creus que es deu?
- Quins sentiments provoquen al escoltar-les?
- Quina és la reacció de la gent al respecte?

CONCLUSIONS

- **Moltes vegades els mitjans de comunicació no ens informen sobre un cert tipus de notícies. Tenen un filtre per el qual no hi caben algunes informacions, i d'aquest mode controlen la comunicació.**

- No obstant, que no fem cas a certes informacions no significa que no existeixen. Hi han persones en situacions extremes d'opressió, pobresa, sofriment...
- El nostre deure com ciutadans del món es solidaritzar-nos amb elles i buscar accions i vies de comunicació per fer arribar el nostre suport, ajuda o solució a aquestes problemàtiques.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 2 - El nostre cos explica històries.

*projecció i
vocalització*

Travallengües

INTRODUCCIÓ

El paper de les dones en la societat no sempre és valorat com es mereix. Són moltes les doctores, mestres, camperoles, científiques, artesanes... que desenvolupen treballs molt importants i que, a més, assumeixen totes les responsabilitats de la llar sense ajuda dels homes. També en el nostre entorn olvidem que tant els homes com les dones tenen responsabilitats en la llar i moltes vegades són elles les que assumeixen totes les obligacions.

OBJECTIUS

- Enfortir la habilitat d'articulació de les paraules.
- Conèixer autors i obres del Sud
- Fomentar el respecte i l'interès cap a altres cultures.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 3 - Travallengües

DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a divideix en dos o més equips al grup-classe. Es reparteix una de les frases en els grups, la mateixa per a tots/es. Els i les participants s'ho aprendran i assajaran en els seus grups durant un temps. Més endavant tractaran de recitar-lo a l'uníson a una senyal de l'educador/a. Mentre un grup recita, la resta fa de públic i viceversa.

Poc a poc es van introduint variants per al treball vocal;

- A l'uníson amb una emoció (amb molta tristesa, terriblement enfadats, súper alegres, etc)
- A l'uníson amb una variació en el to (cridant, molt baixet, xiuxiuejant, etc)
- A l'uníson amb una variació en el ritme (tartamudejant, molt poc a poc, molt ràpid, etc.)

VARIANTS

Poden utilitzar-se diversos poemes, un diferent en cada grup i d'aquesta manera tractar diverses temàtiques a la vegada.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Què implica fer les feines de la llar? Vos pareix un treball?
- Qui realitza normalment la majoria de les feines domèstiques? Perquè?
- Com podem col·laborar en les feines de la llar?
- Podries organitzar un repartiment de les feines per a que totes les persones que visquen en aquesta llar tinguen el mateix nombre de responsabilitats?
- Quins avantatges comportaria el repartiment de les feines entre tots els habitants de la llar?

CONCLUSIONS

- Encara que al nostre país s'ha produït un gran avanç en termes d'equitat de gènere, si ho comparem amb unes dècades enrere, encara hi perviuen clars elements d'inequitat i de desequilibri en les relacions intergènere.
- Fonamentalment, aquestes desigualtats poden veure's en l'àmbit laboral, en el repartiment de les feines domèstiques o en el cuidat dels xiquets/es o persones majors, així com en la persistència d'estereotipus sexistes.
- La igualtat en la llar, la corresponsabilitat domèstica és lo necessari per aconseguir la igualtat completa en el món laboral. No anem a aconseguir mai la igualtat real si la dona segueix portant una doble o triple jornada.
- La corresponsabilitat domèstica és una situació de superació dels rols de gènere en la llar comuna. Consisteix en que entre els homes i les dones que conviuen no hi haja una divisió funcional del treball en funció del gènere, sinó que haja una distribució equitativa i democràtica de les responsabilitats i activitats domèstiques.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 3 – Travallengües.

TRANSMETENT LA SAVIESA

INTRODUCCIÓ

En els contes i els refranys, molts pobles reflexen la saviesa els coneixements que van passant de generació en generació. En alguns grups africans, les avies són qui transmeten als seus nets i netes els seus coneixements, a través de refranys que mai s'escriuen i es van compartint de forma oral.

OBJECTIUS

- Entrenar la projecció i articulació de paraules.
- Conèixer autors i obres del Sud.
- Fomentar el respecte i interès per altres cultures.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 4 – Transmetent la saviesa

DURACIÓ

15 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El grup-classe es posa en cercle. L'educador/a amb un bolígraf o un llapis en la mà ha d'escollir un dels fragments de la fitxa i recitar-lo en veu alta.

Després passa el bolígraf a la següent persona del cercle per a que aquesta faça el mateix. És important que el volum siga elevat i que es marque bé cada síl·laba.

Es van introduint variants segons torna a arribar-li el bolígraf a l'educador/a; parlar sense menejar els llavis, amb el bolígraf entre el llavi superior i el nas sense que es caiga, etc.

Per a finalitzar, es torna a dir la frase alt i clar, sense cap altra complicació. Sol haver un canvi important en la forma en que articulen les paraules en aquest moment del exercici.

VARIANTS

- En funció de la quantitat de persones que siguin en el grup-classe poden fer-se diversos equips, i que cadascun treballi una frase o un fragment diferent de les fitxes.
- En funció de l'edat del grup, poden ser ells els que vagin introduint les variants de l'exercici.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Has après alguna cosa nova que no sabies? El què?
- Què es el que més t'ha cridat la atenció dels textos?
- Alguna vegada t'han contat una història les teues avies? Quina?
- Què pots aprendre de les teues avies? Que et poden ensenyar?
- Coneixes algun refrany o conte que t'hagen ensenyat elles mateixa?

CONCLUSIONS

- Es poden recordar sense molt d'esforç una gran quantitat de noms de persones importants que han marcat la Història: Emperadors, reis, filòsofs, artistes, líders de moviments socials, científics, escriptors, etc. No obstant, algun d'eixos noms que recordem haver estudiat són de dones?
- La història ha sigut escrita de manera esbiaixada i amb una visió androcèntrica, sense donar-li a les dones la dimensió que es mereixen i silenciament les seues veus en tot moment.
- Moltes de les persones més importants de la història foren dones, però a penes podem trobar informació sobre elles. Seria molt interessant poder reescriure la Història d'alguna manera, i contar amb totes eixes dones que en el seu moment estigueren amagades, silenciades.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 4 – Transmetent la saviesa.

TABÚ D'OFICIS

INTRODUCCIÓ

Solem associar certs rols a persones concretes. Per exemple, solem pensar que les dones són més sensible o els homes més forts. També creiem que hi ha professions “de dona” com perruquera o infermera, i professions de “home” com mecànic o fontaner. Poc a poc podrem anar adonant-nos que tant homes com dones podem tindre les mateixes aptituds per a desenvolupar qualsevol professió.

OBJECTIUS

- Generar nous camins a l'hora de donar explicacions.
- Treballar el concepte “Equitat de Gènere”.
- Generar un debat crític sobre el gènere dins del món laboral.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 5 – Tabú d'oficis.

DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

L'educador/a divideix el grup-classe en dos equips. El Tabú és un conegut joc de taula que consisteix en donar una de les targetes de paraules a un jugador/a i aquest deu tractar d'explicar la seva paraula al seu grup sense utilitzar-la, ni tampoc algunes altres paraules relacionades amb ella (les quals estaran escrites a la targeta). Només algun dels components del seu grup endevine la paraula que està intentant definir, es passarà el torn a l'altre equip.

En el nostre joc, tractarem d'endevinar mitjançant les targetes de diferents oficis o treballs que socialment porten assignats un gènere determinat. Per exemple; caixera de supermercat, infermera, doctor, mecànic, etc. Per a controlar la duració de les definicions sol marcar-se un temps límit per a endevinar la paraula i sinó passar el torn a l'equip contrari.

La persona que defineix les paraules anirà rotant entre els integrants de cada equip per a que no sempre siga el mateix el que s'enfronte al repte de la targeta.

VARIANTS

Definir els oficis mitjançant la mímica i els sons, sense fer cas en aquesta ocasió a les paraules prohibides de la targeta.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Hi han oficis d'homes i oficis de dones? Per què?
- Qualsevol d'aquestes professions pot ser portada a cap per una dona? I per un home? A què es deu?
- Què significa "equitat"? I "gènere"? Què és aleshores "equitat de gènere"?
- Creieu que existeix "equitat de gènere" en el món laboral? Conegueu algun exemple en el que es vegi reflexada aquesta desigualtat?

CONCLUSIONS

- Espanya és un país de pensament, educació i cultura tradicionalment masclista, on, encara que s'estiga produint una intensa evolució en aquests últims anys, encara queda molt de camí per recórrer.
- En el nostre país, les diferències salarials entre homes i dones en un mateix lloc de treball són del 30%. Espanya ostenta el dubtós honor de suportar la taxa de desocupació femenina més alta de tota la Unió Europea. A més, les dones accedeixen amb una gran dificultat als llocs de responsabilitat més alts i representen solament un 2% en els consells d'administració de les empreses espanyoles que cotitzen en borsa.
- Els obstacles que es troben en el seu ascens es denominen "sostre de vidre". Deguem lluitar contra aquesta situació discriminatòria de segregació ocupacional en l'ocupació, la qual segueix exclouent a les dones a accedir a sectors i ocupacions amb millor nivell retributiu.
- En aquest sentit s'estan portant a cap ara mateixa, alguns canvis i iniciatives com per exemple; la Confederació Europea de Sindicats des de fa alguns anys ha inclòs en els criteris per a la negociació de les retribucions en tots els països del seu àmbit d'actuació, la recomanació d'actuar amb mesures concretes per a la erradicació de les diferències retributives discriminatòries.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 5 - Tabú d'oficis.

LLANÇAR DE LA CADIRA

INTRODUCCIÓ

Encara que en els últims anys hem viscut importants avanços, encara es segueix pensant des de fa molts anys que existeixen funcions, feines o característiques exclusives per a homes o per a dones. Aquests rols predefinitos socialment són l'origen de la inequitat de gènere. Sovint, incús sense adonar-nos donem per fet que una persona es comportarà d'una manera específica o realitzarà accions concretes per el fet de ser home o dona.

OBJECTIUS

- Potenciar la projecció de la veu i la vocalització de cara al públic.
- Comprendre el terme "equitat de gènere".
- Generar consciència crítica front a problemàtiques socials actuals.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 6 - Llançar de la cadira.

DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a narra un conte al grup-classe sobre la equitat de gènere. Una vegada l'han escoltat, es divideix la classe en dos grups. Un grup amb el rol de públic es col·locarà en una part de l'espai, mentre que l'altre grup es col·locarà en fila darrere d'una cadira que haurà en "l'espai".

Cada participant del grup que vaja a actuar en eixe moment, assumirà un rol del conte (narrador, protagonista 1, protagonista 2, etc.), i per poder parlar deuran estar asseguts en una cadira. Per tant, deuen anar movent-se per l'espai a mesura que va desenvolupant-se el diàleg.

La dificultat de l'exercici resideix en que no pot haver cap tipus de distorsió en el discurs des del moment en que un deixa de llegir fins que el següent llegeix, el que significa que han d'estar molt concentrats.

Si el següent de la fila que deu anar a exposar es perd, dubta o perd el ritme o estil amb el que estava exposant el seu company, haurà de “pagar un peatge”, narrant un acudit, una imitació o una prova.

A continuació es canvien els rols d'ambdós grups, el públic passa a exposar i viceversa.

VARIANTS

- El/la educador/a pot utilitzar diferents textos per a treballar altres temàtiques o problemes socials que crega convenients.
- La dificultat dels textos pot anar en augment tenint en compte la edat del grup.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Com t'has sentit?
- Quin és el rol que més t'ha costat desenvolupar?
- Què és la equitat de gènere?
- Creieu que existeix equitat de gènere en la nostra societat?
- Conegueu alguna situació en la que es vegi una clara desigualtat de gènere?
- Com podem contribuir a canviar aquesta situació de desigualtat?

CONCLUSIONS

- **Una de les possibles solucions per a aconseguir una societat en la que predomine la equitat de gènere és rebre i impartir des de menuts una educació no sexista.**
- **La coeducació té com a finalitat la erradicació de discriminacions i desigualtats per motiu de gènere.**
- **Educar en igualtat a xiques i xics per a que es desenvolupen com a persones, deu ser un esforç de tots; família, escola, mitjans de comunicació, etc.**
- **Ser home o dona no significa tenir un rol predefinit. Cada persona és lliure per a construir las seua pròpia personalitat i manera de viure.**

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 6 – Ani i l'avia. Text sobre equitat de gènere.

la improvisació

IMATGE

INTRODUCCIÓ

El teatre ha sigut des dels seus inicis en la història, un art orientat a la societat i a la vida humana. Ha tingut per costum mostrar els assumptes dels homes i dones, i ha complit una funció social i per tant educativa. Per exemple, en la línia de les tradicions orals, properes al teatre, que molts pobles utilitzaren per narrar les seues històries i transmetre les seues creences i sabers de generació en generació.

OBJECTIUS

- Desenvolupar la creativitat a través de figures corporals.
- Potenciar el treball cooperatiu.
- Generar pensament crític i creatiu per a construir solucions alternatives a una problemàtica concreta.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 10 i 16 anys.

MATERIALS

No és necessari.

DURACIÓ

30 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a divideix al grup-classe en grups de tres o quatre persones. Un/a d'ells serà el/la escultor/a i la resta les estàtues a esculpir

Els/les escultors/es deuran esculpir a la resta dels companys/es creant imatges amb la ajuda dels seus cossos i objectes que tinguen al seu abast, per a mostrar visualment una opinió generalitzada sobre un tema que el/la educador/a haja donat. Per exemple; els immigrants, la família, la desocupació, la vellesa, etc. És important que en la imatge creada es vega una part opressora i altra oprimida.

Una vegada treballada l'activitat en petits grups, passem a tractar la temàtica de forma general. El/la educador/a escull a un dels grups per a que mostre la seua imatge a la resta del grup-classe, que faran d'espectadors. Si el públic no està d'acord, per ordre podran anar alçant-se a remodelar les estàtues; modificant en part, la estàtua inicial, completant-la o fent altra totalment diferent.

Per últim, es demana que el públic forme una imatge real ideal en la que la opressió desaparega i per tant represente una societat en la qual els problemes s'hagen superat. Solen ser imatges de pau, tranquil·litat, amor, etc.

VARIANTS

- Tornar a la estàtua/imatge primera per a crear un debat. Cada espectador del públic pot modificar la primera estàtua per a mostrar visualment com es podria, a partir de eixa realitat concreta, arribar a la que es desitja (a eixa imatge ideal). Per tant, es construeixen les imatges de transició.
- Interpretar les estàtues. És a dir, les persones que estiguen representant les estàtues poden, amb moviments suaus, modificar-se a elles mateixa encarnant als personatges que estiguen representant.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Vos ha resultat difícil representar una realitat? Per què?
- Existeixen diverses maneres de representar una mateixa realitat? Posa un exemple.
- Ha canviat la opinió que tenies respecte a aquest tema? Què ha contribuït a això?

CONCLUSIONS

- **Enfront a altres arts, el teatre mostra en viu i en directe el desenvolupament dels esdeveniments humans, comprensibles per al públic. Mostrant assumptes que el concerneixen, directa o indirectament, i ho fa a través d'altres persones (actors o actrius).**
- **Una mateixa problemàtica pot veure's en diferents realitats, expressant-se o prenent diferents formes degut al context, a les persones implicades, i a molts altres factors.**
- **Per tant, és important analitzar un problema des de tots els punts de vista possibles, amb totes les seues formes i expressions, per a poder atacar-lo millor i posar solució el més aviat possible. El teatre moltes vegades pot ser el mitjà que ens ajude a fer aquest anàlisi d'una forma visual i propera.**
- **El teatre s'utilitza moltes vegades amb fins socials, de mode que la població pugua veure, analitzar, comprendre, transmetre i inclús entrenar solucions per a problemes que els afecten.**

FÒRUM

INTRODUCCIÓ

El teatre-fòrum va nàixer en Amèrica Llatina. El moviment de camperols sense terra el va utilitzar durant molt de temps per a exposar la seua realitat a tot el món. Actualment és una ferramenta molt valuosa per a narrar històries de injustícia a altres persones que, per diferents motius, les desconeixen.

OBJECTIUS

- Desenvolupar la capacitat de improvisació per a resoldre situacions.
- Conèixer diferents problemàtiques socials actuals.
- Generar pensament crític i creatiu per a construir solucions alternatives a una problemàtica concreta.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 7 - Fòrum

DURACIÓ

30 minuts.

DESENVOLUPA- MENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a explica al grup-classe en que consisteix el Teatre del Fòrum de forma breu.

Es poden tractar diverses temàtiques a la vegada si es divideix al grup-classe. A cadascun, el/la educador/a li reparteix un petit guió sobre una situació determinada del món en la que hi haja un clar opressor i un oprimint. Cada grup la prepara i assaja per a la seua posterior representació. És important que les representacions siguen de curta durada per als exercicis complementaris que van a continuació.

El/la educador/a escull a un dels grups per a que comence amb la seua representació i una vegada finalitzada, es pregunta al grup-classe si estan d'acord amb la situació viscuda pel protagonista. El més probable es que responguen que no, ja que està en una situació d'opressió. Ara es torna a representar l'obra, oferint la oportunitat als espectadors de que intervinguen en lloc del protagonista per intentar canviar la situació. La resta d'actors tractarà de fer el mateix que anteriorment, llevat de que el protagonista aconseguixi transformar la situació.

VARIANTS

Treballar les mateixes temàtiques en els grups i que cadascun desenvolupi una o diverses alternatives a la problemàtica per a la seva solució. Representar-les al grup-classe i d'aquesta manera construir entre tots i totes moltes alternatives a una mateixa problemàtica.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Què és la opressió? Quines situacions d'opressió coneixes en el teu dia a dia?
- Com t'has sentit al veure/representar la situació d'opressió? I a l'encarnar a un personatge opressor o oprimint?
- Quines solucions se t'han ocorrit? Han funcionat?
- Creus que la dona està oprimida hui en dia?
- Quins són els agents opressors?
- Pots posar l'exemple d'alguna situació assenyalant a la dona com l'oprimida i senyalant al seu opressor?

CONCLUSIONS

- Davant d'altres arts, el teatre mostra en viu i en directe el desenvolupament d'esdeveniments humans, comprensibles per al públic. Mostrant assumptes que el concerneixen, directa o indirectament, i ho fa a través d'altres persones (actors o actrius).
- Els rols sexuals que adquireixen els xics i les xiques venen donats, no sols per les persones adultes, sinó també pels seus iguals. Necessiten sentir-se acceptats pels companys i companyes dels jocs.
- Un factor molt important d'influència són els mitjans de comunicació. A través d'anuncis i programes de televisió, es va transmetent informació sobre els propis papers de cada sexe que anem assimilant, moltes vegades de forma inconscient, sobre tot en xics i xiques, arribant a integrar-los en els nostres comportaments de forma natural.
- El Teatre Fòrum consisteix en una breu representació d'una situació real, on un protagonista oprimint (en aquest cas la dona) que vol desenvolupar-se amb llibertat, s'enfronta a un enemic opressor (en aquest cas un gran part de la societat) que no li deixa aconseguir-ho. L'objectiu del fòrum és la recerca d'alternatives per a intentar trobar solucions concretes i resoldre la situació.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 7 - Fòrum amb petites històries.

DESMUNTANT MÀSCARES

INTRODUCCIÓ

Els estereotipus són idees que tenim sobre diverses persones, situacions o realitats que no coneixem però que imaginem a partir de les opinions que altres persones ens anaren donant. La major part de les vegades els estereotipus són injustos, ja que jutgen a les persones sense conèixer-les.

OBJECTIUS

- Estimular la imaginació grup-classe a través de la expressió corporal.
- Reflexionar conjuntament sobre els estereotipus.
- Crear un debat ideològic i polític sobre situacions socials d'opressió.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 6 i 16 anys.

MATERIALS

- Cartolines blanques.
- Retoladors de colors.
- Tisores.

DURACIÓ

45 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a divideix al grup-classe en parelles. A cadascuna d'elles els ofereix un rol de personatges emparellats; mare i fill, professor i alumne, cap i treballador, etc.

L'activitat consisteix en representar les tasques "normalitzades" que realitzen aquests personatges i les relacions de poder que existeixen entre ells. Aquestes tasques i relacions que es donen sempre de la mateixa forma fan que els personatges que les realitzen adopten màscares determinades per a aquests procediments. Ens pareix natural perquè estem acostumats a mirar sempre les coses d'un mateix mode.

Una vegada es forme una petita representació per a mostrar aquestes actituds i tasques normalitzades per cada personatge, analitzen la situació i creen una màscara per a cada personatge. Una màscara que reculla les característiques i actituds de cadascun dels personatges.

Per últim, es representa la petita història creada intercanviant-se les màscares. És a dir, encara que la base de la història siga la mateixa, canvien les actituds i tasques a realitzar per a cada personatge.

VARIANTS

En funció de l'edat del grup, les temàtiques a tractar aniran de menor a major complexitat, així com de menor a major proximitat per a l'alumnat.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Com t'has sentit al ser l'opressor o oprimit?
- Què has utilitzat per a representar la teua màscara?
- Què ha passat quan vos haveu intercanviat les màscares?
- Quins estereotips s'han treballat durant les representacions?
- Coneixes algun estereotip més que no hi haja eixit?
- Quines actituds contribuirien a canviar aquesta realitat?

CONCLUSIONS

- Quan parlem d'estereotips ens referim a un conjunt de creences sobre les característiques de totes les persones que integren un grup. Així, per exemple, els estereotips de gènere són el conjunt de creences del que significa ser home o dona.
- La Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua defineix estereotip com "imatge o idea acceptada comunament per un grup o societat amb caràcter immutable", és a dir, que en aquest cas, expressions com "els xics no ploren" o "les dones no saben conduir", són algunes de les etiquetes que s'atribueixen a un dels gèneres.
- Els estereotips són creences, rols típics atribuïts a la nostra societat. Cada societat té els seus propis estereotips però totes les societats estan/són estereotipades. Creences compartides per un grup majoritari de persones que atribueixen trets i/o comportaments diferents a homes i dones.
- Els estereotips són molts resistents al canvi, encara que hi existeixen evidències de que no són certs.

L'ENERGIA

INTRODUCCIÓ

En teatre, els canvis d'intensitat ho transformen tot. Un canvi d'intensitat en la llum li dona, no solament altre aspecte a la escena, sinó també altra energia. Així podem introduir canvis de intensitat o energia en qualsevol exercici i en el desenvolupament de les diferents escenes. En la vida real, algunes situacions podrien modificar-se amb petites accions intenses i plenes d'energia que transformen la tristesa en alegria.

OBJECTIUS

- Desenvolupar la creativitat a través de la improvisació.
- Prendre consciència de la importància de la expressió d'emocions.
- Generar consciència crítica front a diferents situacions de conflicte en diferents contextos socials.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 8 - L'energia.

DURACIÓ

5 minuts per parella

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a proposa una situació a dos alumnes que van a estar asseguts un enfront de l'altre (a poca distància). A més de improvisar l'escena a partir de la situació donada per el/la educador/a, hauran d'anar canviant contínuament d'emoció.

Si el/la educador/a posa els dits polzes cap a baix, aleshores han de seguir la improvisació com si estiguessen enfadats/es o tristos/es. Si posa els polzes cap a dalt actuaran com si estiguessen molt alegres. El/la educador/a va canviant contínuament la posició dels polzes (ex: Una posició del polze per a cada un, pel que un es pot estar rient en una situació un tant tensa, mentre que l'altre li pot correspondre estar trist/a...).

VARIANTS

Es pot realitzar aquest exercici en l'assaig d'una obra que ja tinguen dominada o assajada.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Com et sentires al representar les situacions? Quina emoció t'ajudava per a la representació?
- Coneixies alguna d'aquestes realitats? On havies sentit parlar d'alguna de ella/es?
- De quina manera podríem contribuir a canviar-les?
- Quines actituds ens ajudarien a evitar situacions d'aquest tipus?

CONCLUSIONS

- Els canvis o contrastos d'energia i el que provoquen en la improvisació, solen generar situacions gracioses, però també suposen un important acte de presa de consciència sobre la expressió de les emocions i el seu valor per al teatre i la pròpia vida.
- Existeixen situacions de injustícia de forma continuada en la nostra societat i en altres, de les que moltes vegades no som conscients. El fet de teatralitzar-les ens dona la possibilitat de veure-les des de diferents punts de vista, evidenciar-les i per tant, fer-les visibles.
- Aquesta visibilitat de les problemàtiques i situacions de injustícia, ajuda a que afloren noves solucions i canvien les actituds per a contribuir a erradicar-les.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 8 - L'energia.

PARELLES

INTRODUCCIÓ

El Rol és la funció o paper que se li otorga a una persona en un determinat context. Quan és al teatre, els rols ens ajuden a treballar la expressió, però quan són a la vida real, els rols poden reduir les oportunitats per créixer i desenvolupar-nos de forma individual. Aquests rols limiten la llibertat, ja que encasellen a les persones en unes característiques determinades.

OBJECTIUS

- Potenciar la creativitat mitjan la interpretació d'un personatge.
- Analitzar els diferents rols normalitzats en la societat actual.
- Generar actitud crítica front a les situacions interpretades.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

- Cinta adhesiva.
- Retoladors o bolígrafs
- Fitxa 9 - Parelles.

DURACIÓ

40 minuts.

DESENVOLUPA- MENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a entrega a cada alumne/a un rol. Els rols van a estar repetits, de manera que l'exercici consisteix en els participants tenen que trobar a la seua parella en l'espai i identificar-la pels gestos, sons o moviments que vaja realitzant.

En un primer moment, a mode de escalfament, poden ser animals, per exemple; lleons, gossos, elefants, gats, etc.

Més tard, el/la educador/a els assigna altres papers i deuran interpretar nous rols més complexes, per exemple; homes i dones en un espai concret.

Al finalitzar l'activitat és important parlar en un gran grup i tractar les preguntes per a la reflexió.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- De quin mode has representat el teu rol? Quines característiques tenia?
- Com s'estan portant a cap aquests papers en la teua realitat més propera?
- Quines actituds canviaries d'alguns rols dels que s'han representat? Per què? Com?
- Quins rols existeixen al teu voltant? Et pareixen justos?
- Com podríem intervindre per a canviar aquests rols?

CONCLUSIONS

- Els rols caracteritzen la forma en la que ens relacionem entre les persones. En ocasions ja esperem d'una persona concreta certes actituds o formes de comportar-se, sense ni tan sols conèixer-la.
- En el cas del gènere, la societat espera que les xiques i les dones tinguem certs comportaments o actituds, moltes vegades inferiors als homes, fruit d'una discriminació de gènere que normalment està present.
- Aquests rols són molts resistents al canvi, per això és important la educació en igualtat i no sexista des de ben petits. És una de les maneres més eficients de anar dissipant totes aquestes expectatives errònies en funció del gènere de les persones.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 9 - Parelles.

SIMULACIONS

INTRODUCCIÓ

Els rols caracteritzen la forma en la que ens relacionem entre les persones. En ocasions ja esperem d'una persona certes actituds o formes de comportar-se, quasi sense conèixer-la. En el cas del gènere, la societat espera que les xiques i les dones tinguin certs coneixements o actituds, moltes vegades inferiors als homes, fruit de la discriminació de gènere que normalment hi està present.

OBJECTIUS

- Potenciar la creativitat mitjan la interpretació d'un personatge.
- Analitzar els diferents rols normalitzats en la societat actual.
- Generar actitud crítica front a les situacions interpretades.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

Fitxa 10 – Simulacions.

DURACIÓ

30 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

És una activitat a plantejar a continuació de la anterior: Parelles.

El/la educador/a, aprofitant el mode en que s'han plantejat els rols en l'activitat anterior, planteja una situació coneguda que han de desenvolupar adoptant els papers que li corresponguen a cadascun. Exemple; homes i dones d'una família (avi, avia, bebè, mare, tia, pare, tio, fill, etc.) durant un sopar familiar, durant un dia a la platja, en un partit de la neboda, etc.

El/la educador/a deurà d'anar en compte al "principi de la realitat", és a dir, que les simulacions no siguin fantàstiques, sinó que en la mesura del possible s'ajusten a la realitat coneguda que es troben representant.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- De quin mode has representat el teu rol? Quines característiques tenia?
- Com s'estan portant a cap aquests papers en la teua realitat més propera?
- Quines actituds canviaries d'alguns rols que s'han representat? Per què? Com?
- Quins rols existeixen al teu voltant? Et pareixen justos?
- Com podríem intervindre per a canviar aquests rols?

CONCLUSIONS

- Els rols de gènere (masculins o femenins) determinen accions i comprenen les expectatives i normes que una societat estableix sobre com deu actuar i sentir una persona en funció de que siga home o dona, prefigurant així una posició en la estructura social i representant unes funcions que s'atribueixen i que son assumides diferencialment per homes i dones.
- Els rols femenins són els relacionats amb totes les tasques associades a la reproducció, criança, cures, sustent emocional... i es troben inscrits, fonamentalment, en l'àmbit domèstic.
- Els rols masculins es troben associats a les tasques que tenen a veure amb la producció, el manteniment i el suport econòmic, principalment desenvolupats en l'àmbit públic.

MATERIAL DE TREBALL

Fitxa 10 – Simulacions.

LA CADIRA PER LA EQUITAT

INTRODUCCIÓ

Hui en dia, parlar de gènere resulta de fonamental importància, pel seu impacte en el desenvolupament d'homes i dones en la construcció de societats més justes i respectuoses amb la dignitat humana. La història, i encara el nostre dia a dia, ens ofereix múltiples mostres de discriminació, especialment sobre les dones, l'origen de la qual es troba en estereotips sexuals i culturals. Deguem treballar i educar per a solucionar aquesta problemàtica tan antiga i a la volta, tan actual.

OBJECTIUS

- Potenciar la creativitat a partir d'una problemàtica concreta.
- Treballar sobre el concepte "d'equitat de gènere".
- Generar pensament crític i creatiu per a construir solucions alternatives a una problemàtica concreta.

DESTINATARIS

Xiquets i xiquetes d'entre 8 i 16 anys.

MATERIALS

No és necessari.

DURACIÓ

20 minuts.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

El/la educador/a s'asseu a una cadira. L'objectiu de l'exercici és que els i les participants vagin apropant-se un a un per a convèncer-lo de que els deixi eixa cadira. La única manera en que podran convèncer a l'educador serà donant-li idees per a superar eixa discriminació de gènere.

Per suposat, el/la educador/a tractarà de donar un "no" per resposta de forma habitual. Solament deixarà la cadira lliure si li fan una proposta original, intel·ligent, sorprenent... que realment el convinga.

En un primer moment pot resultar un exercici complicat, però a mesura que es va entrenant la tècnica, més respostes sorprenents s'aconsegueixen en el grup-classe. La clau està en que siga un poc difícil per a que vagin provant i descartant opcions, sent cada vegada més aguts i eficaços amb les seues propostes.

VARIANTS

- Canviar l'objectiu de l'exercici; convèncer a una persona per a que li done la mà, per a que diga l'hora, per a que ens firme un autògraf, per a que vinga fins la finestra, etc.
- Canviar la temàtica a tractar en l'exercici; solucions a la discriminació, alternatives per a la cura del medi ambient, etc.

PREGUNTES PER A LA REFLEXIÓ

- Vos ha resultat difícil aconseguir la cadira?
- Existeix discriminació de gènere en el teu entorn més proper? On la pots veure?
- Quines idees se vos han ocorrit per acabar amb la discriminació de gènere?
- Que implica el concepte de "equitat"?

CONCLUSIONS

- Els estereotips de gènere han repercutit de manera determinant en la falta d'oportunitats per al desenvolupament de les dones.
- Alguns autors assenyalen que al prendre com a punt de referència el sexe de les persones i les seves funcions reproductives, "cada cultura estableix un conjunt de practiques , idees, discursos i representacions socials que atribueixen característiques específiques a dones i homes".
- L'equitat significa que totes les persones som iguals en dignitat i drets, i per tant, que totes deuríem tindre garantides les mateixes oportunitats per a orientar la seva vida en la forma que elles mateixes decideixen.
- Reconèixer la igualtat en drets implica dos condicions; la igualtat d'oportunitats i la creació de condicions per a que aquestes oportunitats puguin donar-se per igual.

*bibliografia
i recursos
d'interès*

Bibliografía i recursos d'interès sobre l'Educació per al Desenvolupament i la matèria d'aquesta guia

ALFONSO P. y AGUADO J., *Estereotipos y Coeducación*. 2009.

ARGIBAY M., CELORIO G. *La Educación para el Desarrollo*, HEGOA, 2005.

ARRIETA., *Y tú, ¿cómo lo ves? Educación para la Paz y el Desarrollo en la ESO*. Centro de Investigación y Documentación Educativa del MEC, 1995.

BOAL A., *Juegos Para Actores y No Actores*. Teatro del Oprimido. Ed. Alba. 2002.

BOAL A., *Otro Teatro Posible. Técnicas lationamericanas de teatro popular*. Ed. Palapa. 1972.

CELORIO G. y LÓPEZ A. (coords), *Diccionario de Educación Para el Desarrollo*, Editado por Hegoa. Bilbao.

COLEGIO NTRS. SEÑORA DE FÁTIMA. *¿Qué tendrá la manzana de Eva? Propuesta Didáctica en Educación para el Desarrollo sobre Género*. 2015.

COORDINADORA DE ONG PARA EL DESARROLLO ESPAÑA, *Educación para el Desarrollo: Estrategia imprescindible para el desarrollo. Propuestas para el Plan Director 2005-2008*, CONGDE, 2004.

CORTINA, A., *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*, Alianza, 1997

EL GLAYU. *Entendiendo la Participación Infantil. Ideas, estrategias y dinámicas para trabajar la participación infantil paso a paso.* 2014.

EL GLAYU. *Las Montañas Mágicas.* Ed. ÑAQUE. 2012.

ESCUADERO J. y MESA M., *Diagnóstico de la Educación para el Desarrollo en España*, Centro de Educación e Investigación para la Paz.

FEMP, *La cooperación al desarrollo de los entes locales. Informe 2005*, FEMP/ Secretaría de Estado de Cooperación Internacional, Área de Cooperación al Desarrollo, Dirección de Internacional y Cooperación, Madrid, 2007

GONZÁLEZ S., *Algo más que Teatro.* Ed. Octaedro. 2015.

MUSOL, *Integración de la educación para el desarrollo en la educación para adultos en Extremadura*, 2015.

MUNDILAB., *Un nuevo espacio educativo para una forma de educar*, Hegoa, 2002.

PRIETO y GUTIERREZ, *La mediación pedagógica. Apuntes para una Educación a Distancia Alternativa*, Ed La Crujía. Buenos, 2009.

materials

Fitxa 1. Analitzant realitats

Petits relats per a narrar sobre diferents problemàtiques.

Violència de Gènere: Vivim en una societat marcada per una història patriarcal que ens ha transmès uns valors masclistes contra els que deguem lluitar dia a dia, tant homes com dones. La equitat és un somni compartit per molts, que podem aconseguir a través de la educació en valors, la presa de consciència de la situació actual i la defensa de la igualtat d'oportunitats.

María corría llena de rabia por todas las habitaciones, sacudiéndolo todo a su paso. Se prometió que "hasta aquí había llegado" no iba a permitir más insultos, ni ridiculizaciones... Cogió las maletas y dio un portazo. Una vez sobrepasado el portal, le vino a la mente su casa por última vez, sucia y desordenada. Le invadió un sentimiento aterrador, él se pondría furioso en cuanto volviera. Inmediatamente María atravesó el portal de nuevo y subió hasta el piso. Se dio mucha prisa en limpiarlo todo antes de que él regresara.

Per a la reflexió;

- Per què creus que Maria volia marxar de sa casa?
- Quin fon el motiu que la feu retrocedir en la seua decisió?
- Com creus que es sent Maria? Quin sentiment predomina en ella ara mateixa?
- Podem lluitar contra aquestes situacions? De quin mode?

Racisme. Hui en dia vivim en una societat inter i multicultural en la que conviuen moltes cultures. És una sort poder comptar amb aquest tipus de societats, ja que la riquesa que es genera dia a dia entre elles és immensa. Continuament es produeixen aprenentatges mitjançant l'intercanvi d'unes i altres cultures. No obstant, segueix havent molta gent que menysprea a aquells que són diferents. Moltes vegades per por a allò desconegut i altres per completa ignorància.

Hombre de color

*Cuando yo nací, era negro.
Cuando crecí, era negro.
Cuando me da el sol, soy negro.
Cuando estoy enfermo, soy negro.
Cuando muera, seré negro.*

*Y mientras tanto, tú, hombre blanco,
Cuando naciste, eras rosado.
Cuando creciste, fuiste blanco.
Cuando te da el sol, eres rojo.
Cuando sientes frío, eres azul.
Cuando sientes miedo, eres verde.
Cuando estás enfermo, eres amarillo.
Cuando mueras, serás gris.
Entonces, ¿cuál de nosotros dos es un hombre de color?*

Léopold Sédar Senghor.

Per a reflexió;

- Què és un home de color?
- Amb quins fins creus que s'utilitza aquest terme?
- Creus que deuríem canviar eixa costum? Com?

Desinformació. Els mitjans de comunicació són aquells que ens informen dels grans temes del món. No obstant, moltes vegades en compte de informar, desinformen. Açò vol dir que la majoria de les vegades eixa informació que rebem es troba manipulada i per tant, creiem que sabem molt sobre temes dels que realment no sabem res. Així doncs, és important buscar i investigar sobre els temes que ens interessin i comparar la informació i les fonts en les que busquem la informació.

Encuentro la televisión muy educativa. Cada vez que alguien la enciende, me retiro a otra habitación y leo un libro.

Groucho Marx.

Per a reflexió;

- Són els programes de la televisió bons per a la nostra educació? Per què?
- És important la nostra educació? En una escala de l'1 al 10 quant de important la consideres?
- Veus la televisió de seguit? En una escala de l'1 al 10 quant de temps la veus?
- Per què creus que manipulen la informació que ens arriba?

Fitxa 2. El nostre cos explica històries

S'exposen a continuació diferents titulars de premsa sobre les problemàtiques socials actuals.

Un de cada quatre països en el món no respecta les llibertats bàsiques

SUCRE, EL VERÍ DE LA NOSTRA ERA

Suècia i Finlàndia expulsaran a la meitat dels que van sol·licitar asil l'any passat

LA MANIPULACIÓ INFORMATIVA EN TVE HA SIGUT CONSTANT DURANT TOT AQUEST ANY

Igualtat animal mostra la crueltat de granges i escorxadors en un documental

Augmenta la xifra de refugiats morts pels naufragis dels últims dies

El govern espanta als escriptors veterans a abandonar la literatura

S'acusa a tv3 per fer paròdies masclistes

BANC SANTANDER COMPRA LES PORTADES DE LA PREMSA ESPANYOLA

LA "POLÍTICA DE LA POR" AMENAÇA ELS DRETS

LA BATALLA DIÀRIA DE SER DONA EN IRAN

Fitxa 3. Travallengües

Diversos travallengües amb frases sobre la equitat de gènere.

SENSE SERVIR SERVINT

Si la serventa que et serveix, no et serveix com a serventa, de que et serveix que et serveixes d'una serventa que no serveix.

LA DITA

*Han dit que he dit una dita,
tal dita, no l'he dit jo.
Per que si jo haguera dit la dita,
ben dita hauria estat la dita,
per haver-la dit jo.*

EN LA DIFERÈNCIA ESTÀ EL GUST

*Si el teu gust agradara del gust que agrada al meu gust
els dos agrairíem dels mateixos gustos
però com el teu gust no agrada del gust que agrada al meu gust
els dos no agradem dels mateixos gustos.*

VOLER VOLENT

*Vull i no vull voler
a qui no volent vull.
He volgut sense voler
i estic sense voler volent.
Si per molt que et vulga,
vols que et vulga més,
et vull més que em vols
Que més vols? Vols més?*

Fitxa 4. Transmetent saviesa

Refranys del Sud.

- Quan el gat està absent, els ratolins es diverteixen.
- Aprenent de molt, mestre de res.
- Arc de Sant Martí al alba, aigua abans del capvespre.
- Al que bon arbre s'arrima, bona ombra li alberga.
- En la casa hi ha un vell, no faltarà bon consell.
- El que no vols per tu, no ho vulgues per ningú.
- No és net el que més neteja, si no el que menys embruta.
- No hi ha mal que dure cent anys, ni home que ho aguante.
- Viure previnguts, és de bon sentit.
- El que vulga problemes, que aguante tirones.
- A la por no hi ha hagut sastre que li faci calçons.
- Al gos flac no li falten puces.
- Només qui carrega el calaix sap el que pesa el mort.
- No hi ha que vendre el cuir abans de matar el cérvol.
- Quan dic iguana és per que l'he vist la cua.
- Amb tigre davant, no hi ha burro amb reumatisme.
- Per que em veges vestit de llana, no vol dir que siga ovella.
- El que vol ball, que pague música.

Fitxa 5. Tabú d'oficis

Les paraules prohibides són les que venen avall de cadascun dels oficis. Deuran definir la professió sense utilitzar cap d'eixes paraules, tampoc noms propis o aquelles que tinguen la seua arrel.

<p>INFERMER/A</p> <p>Hospital Salut Curar Doctor</p>	<p>BOMBER/A</p> <p>Foc Extingir Incendi Salvar</p>	<p>MECÀNIC/A</p> <p>Cotxes Arreglar Reparar Garaig</p>
<p>CAIXER/A</p> <p>Supermercat Comprar Diners Caixa registradora</p>	<p>MESTRE/A</p> <p>Col·legi Escola Classe Ensenyar</p>	<p>ARQUITECTE/A</p> <p>Construir Plànol Edifici Casa</p>
<p>DEPENDENT/A</p> <p>Tenda Assessorar Roba Mostrador</p>	<p>CUINER/A</p> <p>Menjar Restaurant Bar Dinar</p>	<p>CONDUCTOR/A</p> <p>Cotxe Autobús Portar Persones</p>
<p>PRESENTADOR/A</p> <p>Programa Televisió Espectacle Teatre</p>	<p>FUSTER/A</p> <p>Fusta Serra Arbres Mobles</p>	<p>DOMADOR/A</p> <p>Animals Lleó Circ (Látigo-Fuet)</p>
<p>AGRICULTOR/A</p> <p>Camp Collita Terra Cultivar</p>	<p>PASTOR/A</p> <p>Ovella Cuidar Ramat Bestiar</p>	<p>OBRER/A</p> <p>Obra Pico Construcció Tauler</p>

Fitxa 6. Ani i l'avia

Text sobre equitat de gènere.

Era bueno el mundo navajo de Ani: un mundo de arenas ondulantes, de altos riscos de color cobrizo a lo lejos y de una planicie baja cerca de su choza. Las calabazas entre el maizal estaban amarillas y las espiguillas del maíz tomaban un color marrón.

Cada mañana, la puerta del corral, que estaba cerca de la choza, se abría de par en par y las ovejas salían a pastar al desierto.

Ani ayudaba a cuidar las ovejas. Llevaba cubetas de agua al maizal. Y todos los días caminaba hasta la parada y esperaba el autobús amarillo que la llevaba y traía de la escuela. Lo mejor de todo eran las noches, cuando se sentaba a los pies de su abuela escuchaba historias de tiempos pasados.

A veces, a Ani le parecía que su abuela era de su misma edad: una niña que sólo había presenciado nueve o diez cosechas. Si un ratón se escabullía o brincaba por el duro suelo de tierra de la choza, Ani y su abuela reían juntas. Y cuando preparaban el pan frito para la cena, si se quemaba un poco en las orillas, se reían y decían que así sabía mejor.

Otras veces, cuando su abuela se sentaba, menuda y apacible, Ani comprendía que era muy vieja. Entonces Ani cubría las rodillas delgadas de la anciana con una manta calentita. Una de esas veces, su abuela le dijo:

—Mi nieta, es tiempo de que aprendas a tejer.

Ani tocó la trama de arrugas que surcaba la cara de su abuela, y lentamente salió de la choza. Junto de la puerta, su padre, sentado con las piernas cruzadas, estaba trabajando con plata y fuego, haciendo un hermoso y pesado collar. Ani pasó frente a él y fue hasta el gran telar donde su madre tejía sentada.

Ani se sentó junto al telar a mirar, mientras su madre deslizaba la lanzadera entre los hilos de la urdimbre. Con lana roja, su madre añadió una hilera a una flecha roja que relucía sobre el fondo oscuro.

Ani se puso a pensar en otras cosas. Se acordó de las historias que le había contado su abuela: historias de tiempos difíciles, cuando las lluvias inundaron el desierto; de sequías, cuando no llovía y las calabazas y el maíz se secaban en el campo.

Ani dirigió su mirada a través de la arena, donde los cactus se llenaban de rojos frutos, y pensó en el coyote —el Perro de Dios— que cuida las chozas de los navajos, diseminadas por el desierto. Ani observaba mientras su madre trabajaba. Se obligó a permanecer inmóvil. Después de un rato, su madre la miró y sonrió.

—¿Estás lista para tejer, hija mía?

Ani negó con la cabeza. Continuó mirando, mientras su madre movía la lanzadera haciendo un hueco para que pasaran los hilos de lana gris y roja.

Por fin, su madre le dijo con suavidad:

—Puedes irte —como si supiera que eso era lo que ella quería.

Ani se fue corriendo a reunirse con su abuela, y juntas recogieron varitas y yerbas secas para el fuego que se encendía en el centro de la choza.

Cuando la cena estuvo dispuesta, la anciana llamó a la familia.

Ani, su madre y su padre permanecieron de pie, respetuosamente, esperando a que la abuela hablara.

Desde la meseta un coyote aulló. En la choza no se oía un ruido. No se oía nada, excepto el crepitar débil del fuego que se apagaba.

Entonces la abuela habló suavemente.

—Hijos míos, cuando el nuevo tapete se pueda bajar del telar, yo me iré a la Madre Tierra.

Ani se estremeció y miró a su madre. Los ojos de su madre brillaban llenos de lágrimas, y Ani supo lo que su abuela quería decir. Su corazón dio un vuelco, y ella guardó silencio. La anciana volvió a hablar.

—Cada uno de ustedes elegirá el regalo que desee.

Ani miró el suelo de tierra dura, bien barrido y limpio.

—¿Tú qué quieres, nieta mía?—preguntó la abuela.

Ani contempló una lanzadera apoyada en la pared de la choza. Era la lanzadera de la abuela, bella y pulida por el tiempo. Ani la miró directamente. Como si Ani hubiera hablado, su abuela asintió.

—Mi nieta recibirá mi lanzadera.

En el suelo de la choza había un tapete que había tejido la abuela hacía mucho, mucho tiempo. Sus colores se habían atenuado y su urdimbre y tejido eran resistentes.

La madre de Ani eligió el tapete. Su padre escogió el cinturón de plata incrustado con turquesas que ahora le venía grande a la pequeña cintura de la anciana. Ani cruzó los brazos con fuerza sobre su pecho y salió; su madre la siguió.

—¿Cómo sabe mi abuela que irá a la Madre Tierra cuando se baje el tapete del telar?—preguntó Ani.

—Muchos viejos lo saben—dijo su madre.

—¿Cómo lo saben?

—Tu abuela es una de esas personas que viven en armonía con toda la naturaleza: con la tierra, el coyote, las aves del cielo. Sabe más de lo que muchos jamás podrán aprender.

Esos ancianos saben. Su madre suspiró profundamente. —Vamos a hablar de otras cosas.

Durante los días que siguieron, la abuela continuó trabajando como siempre lo había hecho. Molió el maíz para el pan. Recogió leña seca y varas para hacer fuego. Y cuando no había escuela, ella y Ani cuidaban de las ovejas y escuchaban la música clara y dulce del cencerro que colgaba del collar de la cabra guía.

El tejido del telar había crecido mucho. Casi llegaba a la cintura de Ani.

—Madre —dijo Ani—, ¿por qué tejes?

—Tejo para que podamos vender el tapete y comprar las cosas que necesitamos en la tienda general. Plata para la joyería. Piel de venado para las botas.

—Pero ya sabes lo que dijo mi abuela.

La madre de Ani no contestó. Hizo pasar su lanzadera por la trama y enganchó un hilo de lana de color rojizo. Ani se dio vuelta y corrió. Corrió por la arena y fue a acurrucarse a la sombra de un pequeño saliente. Su abuela regresaría a la Tierra cuando se bajara el tapete del telar. El tapete no debía terminarse. Su madre no debía tejer. A la mañana siguiente, Ani seguía a su abuela adonde ella fuera.

Cuando fue hora de ir a la parada del autobús de la escuela, ella empezó a haraganear, caminando despacio y mirándose los pies. Quizá así perdería el autobús. Y de pronto, no quiso perderlo. Ya sabía lo que tenía que hacer. Corrió lo más aprisa que pudo, respirando profundamente, y el autobús amarillo la estaba esperando en la parada. Ani subió. El autobús avanzó; luego hizo algunas paradas ante las chozas del camino. Ani se sentó sola, y preparó su plan.

En la escuela se portaría mal, tan mal que la maestra tendría que llamar a su madre y a su padre. Y si su madre y su padre iban a la escuela a hablar con la maestra, sería un día en que su madre no podría tejer. Un día. En el patio, la maestra de Ani se encargaba de la clase de gimnasia de las niñas.

—¿Quién dirigirá hoy los ejercicios?—preguntó la maestra. Nadie contestó. La maestra rió.

—Muy bien. Entonces yo dirigiré.

La maestra era joven, con cabello rubio. Su falda azul era amplia, y los tacones de sus zapatos de color café eran altos. La maestra se quitó los zapatos bruscamente y las niñas rieron. Ani siguió los movimientos de la maestra: agachándose, saltando,

y luego esperó el momento en que la maestra les hiciera correr alrededor del patio. Cuando Ani pasó corriendo junto a donde estaban los zapatos de la maestra, recogió uno y lo escondió entre los pliegues de su vestido. Ani pasó corriendo junto a un bote de basura y dejó caer adentro el zapato. Algunas niñas la vieron y rieron, pero otras se pusieron serias y solemnes. Cuando la fila pasó cerca de la puerta del salón de clases, Ani salió de ella, y se sentó ante su pupitre.

Oyó claramente cuando la maestra hablaba afuera a las niñas. —*El otro zapato, por favor.* Su voz era agradable. Hubo un silencio. Cojeando, con un zapato puesto y el otro no, la maestra entró en el aula.

Las niñas la siguieron, riendo y tapándose la boca con la mano.

—*Ya sé que es chistoso*—dijo la maestra—, *pero ahora necesito el zapato.*

Ani miró hacia las duelas del piso. Un escarabajo negro y brillante se escabulló entre las rendijas. Se abrió la puerta, y entró un maestro con un zapato en la mano. Al pasar junto al pupitre de Ani le tocó el hombro y le sonrió.

—*Vi a alguien haciendo travesuras*—dijo.

La maestra miró a Ani y toda la clase guardó silencio. Cuando terminaron las clases, Ani esperó. Tímidamente, encogido el corazón, se acercó al escritorio de la maestra.

—*¿Quiere que vengan mi madre y mi padre a la escuela mañana?*—preguntó.

—*No, Ani*—dijo la maestra—. *Ya tengo el zapato. Todo está bien.*

Ani sentía la cara caliente y las manos frías. Dio la vuelta y corrió. Fue la última en subir al autobús. Por fin, llegó a su parada. Bajó de un salto y lentamente inició el largo camino a casa. Se detuvo junto al telar. El tapete le llegaba ya mucho más arriba de la cintura.

Esa noche, Ani se acurrucó bajo su manta. Durmió poco y despertó antes del amanecer. No se oía nada bajo la piel de borrego que cubría a su madre. Su abuela era un bulto silencioso, envuelta en sumanta. Ani sólo oía la fuerte respiración de su padre dormido. No había otro sonido en toda la Tierra, excepto el aullido de un coyote en la lejanía del desierto.

En la luz tenue del amanecer, Ani se dirigió al corral donde dormían las ovejas. La madera seca rechinó cuando ella abrió la puerta de par en par.

Tiró de una oveja hasta que se levantó en silencio. Entonces otras más se levantaron, inciertas, empujándose. La cabra guía se volvió hacia la puerta abierta y Ani deslizó sus dedos entre el collar que llevaba al cuello. Apretó la punta de los dedos sobre el cencerro, acallando su sonido y dirigió la cabra hacia la puerta. Las ovejas la siguieron.

Las condujo por la arena y, rodeando la pequeña meseta, soltó a la cabra.

—*Vete*—le dijo.

Corrió de vuelta a la choza, se deslizó bajo su manta y se quedó temblando. Ahora su familia buscaría las ovejas durante todo el día. Ese día su madre no tejería.

Cuando se hizo plenamente de día y hubo luz, Ani vio cómo su abuela se levantaba y salía. Ani oyó que la llamaba.

—Los borregos se han ido.

La madre y el padre de Ani salieron apresurados, y Ani los siguió. Su madre murmuraba.

—Los borregos... los borregos...

—Ya los veo—dijo la abuela—. Están pastando cerca de la meseta.

Ani fue con su abuela y cuando alcanzaron a los borregos, los dedos de Ani se deslizaron bajo el collar de la cabra, y el cencerro sonó con fuerza; los borregos la siguieron hasta el corral. Aquel día en la escuela, Ani estuvo tranquila, sentada, pensando qué más podía hacer. Cuando la maestra hacía preguntas, Ani miraba al suelo. Ni siquiera la oía.

Cuando llegó la noche, se envolvió en su manta, pero no para dormir. Cuando hubo silencio se deslizó de su manta y salió de la choza. El cielo estaba oscuro y misterioso. El viento soplaba levemente contra su cara. Por un momento permaneció inmóvil hasta que pudo ver en la noche. Fue hasta el telar. A tientas buscó la lanzadera donde estaba colocada entre los hilos de la trama. Separó la trama y buscó la lana. Despacio, tiró de las hebras de lana, una por una. Una por una las fue colocando sobre sus rodillas. Y cuando hubo sacado toda una hilera, separó otra vez los hilos de la trama y siguió con la segunda hilera.

Cuando la altura del tapete tejido le llegó hasta la cintura, volvió en silencio a su manta, llevándose las hebras de lana. Bajo la manta, enredó los hilos e hizo con ellos una bola. Y entonces se durmió.

A la noche siguiente, deshizo el tejido de todo el día. Por la mañana, cuando su madre fue al telar, se quedó mirando el tejido, asombrada. Por un momento se apretó los ojos con los dedos. La anciana miró a Ani con curiosidad. Ani aguantó la respiración. La tercera noche, Ani se deslizó hasta el telar. Una mano suave le tocó el hombro.

—Vete a dormir, mi nieta— dijo la anciana.

Ani quiso abrazar a su abuela por la cintura y decirle por qué se había portado mal, pero sólo pudo volver, tropezando, hasta su manta, acurrucarse bajo ella y dejar que las lágrimas se deslizaran hasta su pelo. Cuando llegó la mañana, Ani salió de su manta y ayudó a preparar el desayuno. Después siguió a su abuela a través del maizal. La abuela caminaba lentamente y Ani adaptó su paso al de la anciana.

Cuando llegaron a la pequeña meseta, la anciana se sentó cruzando las rodillas, y juntando sus dedos deformes sobre el regazo. Ani se arrodilló a su lado. La anciana miró a lo lejos, donde la orilla del desierto se une con el cielo.

—Nieta mía—dijo—, has querido detener el tiempo. Eso no puede hacerse.

El desierto se extendía, amarillo y marrón, hasta el cielo de la mañana.

—El Sol sale de la orilla de la Tierra por la mañana. Vuelve a la orilla de la Tierra por la noche. La Tierra, de la que salen cosas buenas para los seres vivos que hay en ella. La Tierra, a donde van a parar finalmente todos los seres vivos.

Ani tomó un puñado de arena color marrón y la apretó con la palma de la mano. Lentamente, la dejó correr al suelo. Comprendió muchas cosas.

El Sol salía, pero también se ponía. El cacto no florecaba siempre. Los pétalos se desprendían y caían a tierra. Supo que ella era parte de la Tierra y de las cosas que había sobre ésta. Siempre sería parte de la Tierra, como lo había sido su abuela, como sería su abuela siempre y para siempre.

Y Ani se quedó sin respiración, maravillada. Volvieron a la choza juntas, Ani y la anciana. Ani tomó la vieja lanzadera.

—Estoy lista para tejer—le dijo a su madre—Usaré la lanzadera que me ha dado mi abuela.

Se arrodilló ante el telar. Separó los hilos de la trama y deslizó la lanzadera hasta su lugar, como lo hacía su madre, como lo había hecho su abuela. Tomó un hilo de lana gris y empezó a tejer.

Miska Miles

Ani y la anciana México
Fondo de Cultura Económica, 1999

Fitxa 7. Fòrum

Fitxa per a el/la educador/a.

A continuació es plantegen diverses situacions per a crear petites improvisacions. En aquestes va a haver sempre un clar opressor i un oprimit.

És important tindre cura al plantejar aquestes situacions, ja que poden haver persones en el grup que es senten identificades en un o altre sentit (opressor u oprimit) i en tots dos bàndols poden sentir-se incòmodes o atacats per la persona que haja plantejat l'activitat.

És un exercici en el que es treballa amb realitats que poden arribar a ser molt properes, pel que està molt carregat emocionalment, a més de treballar valors i actituds del dia a dia

LA ALBAÑIL (LA OBRERA)

Una xica que es dedica al món de la construcció, es troba cansada d'escoltar com els seus companys i el seu cap es queixen del seu treball. Tot i que te tant físic o més que dos dels seus companys de treball i ser totalment vàlida per a desenvolupar el treball on es troba, les burles són contínues i els comentaris masculistes augmenten dia rere dia.

LA CLASSE

En aquesta situació, una xiqueta que pertany a una classe de primària, pateix les burles dels seus companys durant tot el curs. Les causes poden ser molt diferents; ser estrangera, vestir diferent, tindre una personalitat molt extravertida, etc. Es pot jugar amb molts factors en aquesta situació, només hi ha que ser imaginatiu i conèixer al nostre grup.

EL VOL

Diverses dones viatgen des de França fins Afganistan. Durant el vol tenen que alçar-se a fer cua per anar al bany, canviar-se de roba i tapar-se tot el cos amb tela negra, ja que les hostesses del vol els expliquen que del contrari, no podran deixar-les baixar de l'avió. Oprimida: Les dones. Opressor: L'Estat.

PERFECTA

Laura és una xica molt feliç. No obstant, te una amiga que li recorda diàriament que seria més feliç si es maquillara, si es pintara els ulls de tant en tant. Laura comença a fer-li cas, però per a la seua amiga mai pot estar feliç del tot, sempre hi ha altra cosa amb la que seria encara més feliç; si es posara faldes, si deixara d'anar sempre en esportives, si portara el monyo "com una persona normal"... ¿Què és ser una persona normal? Laura era feliç i des de que escolta a aquesta amiga pareix que ha deixat de ser-ho.

Fitxa 8. L'energia

Fitxa per a e/la educador/a.

Les situacions plantejades a continuació estan totes relacionades amb les repercussions que tenen en els països del Sud les accions que portem a cap des de països del Nord.

En cadascuna d'aquestes situacions, cada participant de la parella deurà adoptar un rol d'opressor i el altre d'oprimit. L'opressor representarà sempre a algun país del Nord, i l'oprimit serà algú d'un país del Sud.

EL COLTAN I LA EXPLOTACIÓ

El Coltán és un mineral molt escàs que sols es troba en algunes zones del nostre planeta. Degut a la seua alta connectivitat, és un component fonamental de una gran quantitat d'aparells i instruments tecnològics. La seua extracció es realitzada en moltes ocasions per xics i xiques que treballen en les mines per a les grans empreses occidentals.

- Oprimits; treballadors esclavitzats o la muntanya on es troba el mineral.
- Opressors; les empreses occidentals.

LA ROBA I LES "MAQUILAS"

Les "maquilas" són tallers industrials ubicats en països amb mà d'obra barata (normalment països del Sud), on es fabrica roba que després es ven a un preu molt alt en els països del Nord.

- Oprimits; treballadors de les "maquilas".
- Opressors; grans empreses occidentals.

ELS CAMARONS I ELS MANGLARS

Els manglars són un dels ecosistemes més productius del món. Són arbres enormes que sorgeixen en les costes d'aigües salades i alberguen una gran multitud d'espècies animals (ous, peixos, mol·luscos i crustacis). A més, protegeixen les costes de la erosió, els huracans, les marees i les tempestes, sent així de gran profit per a les poblacions que viuen al seu voltant. Les empreses dedicades a la pesca del camaró porten anys destruint els manglars per a construir piscifactories en platges i badies. Més del 90% de piscines son il·legals. I milers de famílies que depenien d'aquest ecosistema, es veuen afectades per aquesta situació.

- Oprimits; els manglars, habitants i famílies que viuen en els voltants.
- Opressors; empreses dedicades a la pesca.

EL PETROLI I ELS CONFLICTES BÈL·LICS

El petroli és la major Font d'energia mundial. Açò fa que les grans empreses occidentals exploten i intenten tindre el control dels recursos, que a més de ser escassos, es troben localitzats en poques parts del món (en els països del Sud). Per tant, es generen grans conflictes bèl·lics entre els que volen aconseguir el poder, sent els habitants de les zones on es troben els recursos, els menys culpables i els més afectats.

- Oprimits; mines de petroli, treballadors explotats, països del Sud.
- Opressors; empreses occidentals.

DESFORESTACIÓ I AGROINDÚSTRIA

La agroindústria és la indústria que processa els productes naturals de la agricultura (aliments), fusta i paper. Molts són els impactes negatius de la agroindústria sobre la naturalesa, un dels més preocupants és la desforestació. Es talen grans quantitats de boscos en els països del Sud, per a l'extensió de la producció agrícola procedent de les empreses occidentals.

- Oprimits; habitants de les zones talades.
- Opressors; empresaris occidentals.

MULTINACIONALS I VIOLACIÓ DE DRETS HUMANS

Explotació infantil, destrucció del medi ambient, corrupció i evasió fiscal són alguns dels delits que són comesos per algunes de les majors empreses del món en col·laboració amb els bancs pels quals són finançades, prenent les regions dels països del Sud com mercat natural per a l'expansió de les seues economies.

- Oprimits; països del Sud
- Opressors; multinacionals

Fitxa 9. Parelles

Fitxa per a e/la educador/a.

En un primer moment, començarem realitzant l'exercici amb animals com a escalfament del mateix;

- Lleó.
- Gallina.
- Serp.
- Mico.
- Àguila.
- Cavall.
- Elefant.
- Girafa.
- Tauró.
- Polp.
- Cranc.

Repetirem l'exercici amb els següents personatges, els quals tenen unes característiques o uns rols establerts socialment sobre els que creiem que és important prendre consciència o almenys debatre sobre ells.

- Pare de família.
- Mare de família.
- Immigrant.
- Cambrer/a.
- Xic/a de zona rural.
- Xic/a de família adinerada.
- Empresari/a.
- Dependent d'una tenda local.
- Jugador d'un club de bàsquet del barri.
- Esportista professional.
- Agricultor/a.
- Fruiter/a d'un supermercat.
- Ramader/a.
- Xarcuter/a.
- Mestre/a.
- Polític/a.

Fitxa 10. Simulacions

Fitxa per a el/la educador/a.

Aprofitant els rols de la Fitxa amb el nombre 9, es poden crear diverses situacions entre ells de manera conjunta. Tots es posen en el seu personatge, cada participant en un diferent i simulen les següents situacions a partir de la improvisació;

Dia de platja;

Són un conjunt d'amics que queden per a passar un dia de platja des de primer hora del dia.

Sopar familiar:

Cadascun, des del seu personatge és un membre d'aquesta família. Deuran simular el sopar de Nadal en casa de l'àvia.

Partit de futbol:

La neboda de l'empresari juga en un equip de futbol. Tots els participants han de simular que van a veure el partit, encara que no necessàriament tenen que anar junts. Alguns poden conèixer-se entre ells, altres no, altres ser de l'equip contrari, etc.

Viatge en tren:

Tots i totes són passatgers d'un tren en direcció a Madrid. Les possibilitats són infinites; poden conèixer-se o no, pujar en la mateixa parada o no, coincidir en el tren per sorpresa, etc.

Curs de formació:

Es cita a tots i totes a un curs de formació "X" al que deuen acudir voluntàriament, altres obligats, alguns interessats en el tema, altres a disgust, etc. Les possibilitats que s'ofereixen són molt amples; poden anar junts, retrobar-se allí després d'anys, conèixer-se i intercanviar interessos, no suportar-se, etc.

Excursió a la muntanya:

S'apunten tots els personatges a una excursió a la muntanya. No obstant, no tots van equipats de la mateixa manera, tenen els mateixos interessos, ni gaudeixen del mateix mode la experiència.

És molt important la reflexió grupal posterior a les simulacions sobre cadascun dels comportaments;

- Per què has actuat així?
- Com has reaccionat als comportaments dels teus companys?
- A que creus que es deu el teu comportament?

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria de Participación,
Transparencia, Cooperación
y Calidad Democrática